

ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜ್ಞೆ

ಶ್ಲೋಕ 1-2

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಪುರುಷಂ ಚೈವ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಮೇವ ಚ |
ಏತದ್ ವೇದಿತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಚ ಕೇಶವ ||೧||

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಇದಂ ಶರೀರಂ ಕೌಸ್ತೇಯ ಕ್ಷೇತ್ರಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ |
ಏತದ್ ಯೋ ವೇತ್ತಿ ತಂ ಪ್ರಾಹುಃ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಇತಿ ತದ್ವಿದಃ ||೨||

ಅರ್ಜುನಃ ಉವಾಚ—ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು; ಪ್ರಕೃತಿಮ್—ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು; ಪುರುಷಮ್—ಭೋಕ್ತಾರನನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಕ್ಷೇತ್ರಮ್—ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೂ; ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಮ್—ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದವನನ್ನೂ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಚ—ಕೂಡ; ಏತತ್—ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ; ವೇದಿತುಮ್—ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು; ಇಚ್ಛಾಮಿ—ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನವನ್ನು; ಜ್ಞೇಯಮ್—ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯವನ್ನೂ; ಚ—ಕೂಡ; ಕೇಶವ—ಕೃಷ್ಣನೇ.

ಶ್ರೀಭಗವಾನ್ ಉವಾಚ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು; ಇದಮ್—ಈ; ಶರೀರಮ್—ದೇಹವನ್ನು; ಕೌಸ್ತೇಯ—ಕುಂತೀಪುತ್ರನೇ; ಕ್ಷೇತ್ರಮ್—ಕ್ಷೇತ್ರವು; ಇತಿ—ಎಂದು; ಅಭಿಧೀಯತೇ—ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ; ಏತತ್—ಇದನ್ನು; ಯಃ—ಯಾರು; ವೇತ್ತಿ—ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ; ತಮ್—ಅವನನ್ನು; ಪ್ರಾಹುಃ—ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ; ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ—ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದವನು; ಇತಿ—ಎಂದು; ತತ್ ವಿದಃ—ಇದನ್ನು ತಿಳಿದವರಿಂದ.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು — ಪ್ರೀತಿಯ ಕೃಷ್ಣನೇ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಗುರಿ ಇವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು — ಕೌಂತೇಯನೇ, ಈ ದೇಹವನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದೂ, ದೇಹವನ್ನು ತಿಳಿದವನನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಗುರಿ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕುತೂಹಲವಿತ್ತು. ಇವನ್ನು ಕುರಿತು ಅವನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ, ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದು ಹೆಸರು, ಈ ದೇಹವನ್ನು ತಿಳಿದವನಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಎಂದು ಹೆಸರು ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದ. ಬದ್ಧ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವು ದೇಹ. ಬದ್ಧ ಆತ್ಮನು ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನಿಕೆ ನಡೆಸಲು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಆತನಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವು ದೇಹ. ದೇಹ ಎಂದರೇನು? ದೇಹವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಬದ್ಧ ಆತ್ಮವು ಇಂದ್ರಿಯತ್ಯಪ್ತಿಯನ್ನು ಬಯಸುತ್ತದೆ. ಒಂದಿಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆತನಿಗೆ ದೇಹವನ್ನು ಅಥವಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ **ಕ್ಷೇತ್ರ**, ಅಥವಾ ಬದ್ಧ ಆತ್ಮದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬಯಲು ಎಂದು ಹೆಸರು. ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ — ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು — ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ದೇಹ ಮತ್ತು ದೇಹವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು ಇವರಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟೇನೂ ಕಷ್ಟವಲ್ಲ. ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಮುಪ್ಪಿನವರೆಗೆ ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ತಾನು ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಯೋಚಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನಿಗೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಜೀವಂತ ಬದ್ಧ ಆತ್ಮನು ತಾನು ದೇಹದಿಂದ ಭಿನ್ನನಾದವನು ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ಜೀವಿಯು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ — **ದೇಹಿನೋಽಸ್ಮಿನ್** — ಜೀವಿಯು ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ದೇಹವು ಶೈಶವದಿಂದ ಬಾಲ್ಯ, ಯೌವನ, ಮುಪ್ಪು ಹೀಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಒಡೆಯನು ಸೃಷ್ಟವಾಗಿ **ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ**. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಾವು, 'ನಾನು ಸುಖವಾಗಿದ್ದೇನೆ', 'ನಾನೊಬ್ಬ ಗಂಡಸು', 'ನಾನು ಹೆಂಗಸು', 'ನಾನು ನಾಯಿ', 'ನಾನು ಬೆಕ್ಕು', ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇವು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ದೇಹದ ಹೆಸರುಗಳು. ಆದರೆ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ದೇಹದಿಂದ ಭಿನ್ನನಾದವನು. ನಾವು — ನಮ್ಮ ಬಟ್ಟೆ ಮೊದಲಾದ — ಹಲವು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಬಹುದಾದರೂ ಬಳಸಿದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ನಾವು ಬೇರೆ ಎಂದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚಿಸಿದರೆ ನಾವು ದೇಹದಿಂದ ಬೇರೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ನಾನು ಅಥವಾ ನೀವು ಅಥವಾ ದೇಹದ ಯಜಮಾನರಾದವರು **ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರು**, ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು. ದೇಹವು ಕ್ಷೇತ್ರ, ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ವಲಯ.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಮೊದಲ ಆರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನನ್ನೂ (ಜೀವಿ) ಅವನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಮಧ್ಯದ ಆರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮನಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮನ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ, ಈ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಖಚಿತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಜೀವಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಅಧೀನರು; ತಮ್ಮ ವಿಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಅವರು ನೋವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾದಾಗ ಅವರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಿತಿಗಳಿಂದ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನೋವಿನಲ್ಲಿರುವವರು, ಹಣದ ಅಗತ್ಯವಿರುವವರು, ಕುತೂಹಲಿಗಳು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ

ಅನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿರುವವರು ಹೀಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಬಳಿ ಸಾರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ, ಜೀವಿಗೆ ಹೇಗೆ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಪರ್ಕವು ಬರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿರುವ ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಸೇವೆ ಇವುಗಳ ವಿವಿಧ ವಿಧಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಜೀವಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಉದ್ಧಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಜೀವಿಯು ಐಹಿಕ ದೇಹದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಿನ್ನನಾದರೂ ಹೇಗೋ ಅದರ ಸಂಬಂಧ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 3

ಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞಂ ಚಾಪಿ ಮಾಂ ವಿದ್ಧಿ ಸರ್ವಕ್ಷೀತ್ರೇಷು ಭಾರತ |

ಕ್ಷೀತ್ರಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞಯೋರ್ಜ್ಞಾನಂ ಯತ್ತಜ್ಜ್ಞಾನಂ ಮತಂ ಮಮ ||೩||

ಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞಮ್—ಕ್ಷೀತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದವನೆಂದು; ಚ—ಕೂಡ; ಅಪಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಮಾಮ್—ನನ್ನನ್ನು; ವಿದ್ಧಿ—ತಿಳಿದುಕೊ; ಸರ್ವ—ಎಲ್ಲ; ಕ್ಷೀತ್ರೇಷು—ದೈಹಿಕ ಕ್ಷೀತ್ರಗಳಲ್ಲಿ; ಭಾರತ—ಭರತ ಪುತ್ರನೇ; ಕ್ಷೀತ್ರ—ಕಾರ್ಯಕ್ಷೀತ್ರ (ಶರೀರ); ಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞಯೋಃ—ಮತ್ತು ಕ್ಷೀತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದವರ; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನವು; ಯತ್—ಯಾವುದೋ; ತತ್—ಅದು; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನವು ಎಂದು; ಮತಮ್—ಅಭಿಪ್ರಾಯವು; ಮಮ—ನನ್ನ.

ಅನುವಾದ

ಭರತವಂಶ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಅರ್ಜುನನ, ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞನು ನಾನೇ. ಈ ದೇಹವನ್ನೂ ಅದರ ಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞನನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದೇ ಜ್ಞಾನ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನೀನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇಹ ಮತ್ತು ಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞ, ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ನಾವು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳಿವೆ — ಪ್ರಭು, ಜೀವಿ ಮತ್ತು ಜಡವಸ್ತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ, ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷೀತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ಆತ್ಮಗಳಿವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ. ಪರಮಾತ್ಮನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವಾಂಶ ವಿಸ್ತರಣೆಯಾದದ್ದರಿಂದ, ಕೃಷ್ಣನು "ನಾನು ಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞ, ಆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞನಲ್ಲ, ಪರಮ ಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞ. ನಾನು ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವಂತೆ ಕ್ಷೀತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೀತ್ರಜ್ಞರ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವನು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲ.

ಪ್ರಭುವು, "ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ನಾನು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ದೇಹದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದಿರಬಹುದು, ಆದರೆ ಇತರ ದೇಹಗಳ ವಿಷಯ ಅವನಿಗೇನೂ ತಿಳಿಯದು. ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳೂ ತಿಳಿದಿರುತ್ತವೆ. ಅವನಿಗೆ ವಿವಿಧ ಜೀವ ವರ್ಗಗಳ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಿಳಿದಿರುತ್ತವೆ. ಪೌರನೊಬ್ಬನಿಗೆ ತನ್ನ ಭೂಮಿಯ ತುಂಡಿನ ವಿಷಯ ಎಲ್ಲವೂ ತಿಳಿದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ರಾಜನಿಗೆ ತನ್ನ ಅರಮನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಪೌರರು ಹೊಂದಿರುವ ಎಲ್ಲ ಆಸ್ತಿಗಳ ವಿಷಯವೂ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಶರೀರದ ಒಡೆಯನಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಭಗವಂತನು ಸಕಲ ಶರೀರಗಳ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜನು ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲ ಯಜಮಾನ; ಪೌರನು ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ಯಜಮಾನ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳ ಪರಮ ಪ್ರಭು.

ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿವೆ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಹೃಷೀಕೇಶ; ಹೀಗೆಂದರೆ, "ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಯಂತ್ರಕ" ಎಂದು ಅರ್ಥ. ರಾಜನು ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೂಲ ನಿಯಂತ್ರಕ. ಪೌರರು ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ನಿಯಂತ್ರಕರು. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲ ನಿಯಂತ್ರಕ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವು, "ನಾನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೂ ಹೌದು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆಂದರೆ ಅವನು ಪರಮ ಜ್ಞಾನಿ ಎಂದರ್ಥ. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮನಿಗೆ ತನ್ನ ದೇಹದ ವಿಷಯ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ —

ಕ್ಷೇತ್ರಾಣಿ ಹಿ ಶರೀರಾಣಿ ಬೀಜಂ ಚಾಪಿ ಶುಭಾಶುಭೇ |

ತಾನಿ ವೇತ್ತಿ ಸ ಯೋಗಾತ್ಮಾ ತತಃ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಉಚ್ಯತೇ ||

ದೇಹವನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಅದರೊಳಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಮತ್ತು ದೇಹವನ್ನೂ ದೇಹದ ಒಡೆಯನನ್ನೂ ಬಲ್ಲ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಮತ್ತು ಪರಮ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ — ಇವರ ನಡುವಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ದೇಹದ ಸ್ವರೂಪ, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ಇವುಗಳ ಪರಿಪೂರ್ಣ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅದು ಕೃಷ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆತ್ಮನೂ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಒಂದೇ ಆದರೂ ಭಿನ್ನ ಎನ್ನುವ ಅರಿವೇ ಜ್ಞಾನ. ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದವನಿಗೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರ (ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಇವುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ) ಇವರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮೂವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಚಿತ್ರಗಾರ, ಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಾಧಾರ ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಗೊಂದಲಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ; ಪ್ರಕೃತಿಯ ಭೋಕ್ತೃ ಜೀವಿ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಪರಮ ನಿಯಂತ್ರಕ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷ. ವೈದಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್‌ನಲ್ಲಿ (1.12) ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ —

ಭೋಕ್ತಾ ಭೋಗ್ಯಂ ಪ್ರೇರಿತಾರಂ ಚ ಮತ್ವಾ / ಸರ್ವಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತ್ರಿವಿಧಂ ಬ್ರಹ್ಮಮ್ ವಿತತ್.

ಬ್ರಹ್ಮನ ಮೂರು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಿವೆ — ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನ್. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಜೀವಿಯು ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮನ್; ಇವೆರಡನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವವನು ಬ್ರಹ್ಮನ್. ಆತನೇ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಕ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಚ್ಯುತಿ ಹೊಂದಬಹುದಾದವನು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಅಚ್ಯುತನು ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬನು ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಅವನಿಗಿಂತ ಕೆಳಗಿನವನು. ಇಬ್ಬರು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರೂ ಒಬ್ಬರೇ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಮಾತನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ; "ನಾನೇ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಸಹ" ಎಂದು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹಾವೆಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಭಾವಿಸುವವನು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಗಳುಂಟು; ದೇಹಗಳ ಒಡೆಯರು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯವರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮಕ್ಕೂ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ಮಾಡುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಯುಂಟು; ಆದುದರಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಮ ನಿಯಂತ್ರಕನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಚ ಎನ್ನುವ ಪದವು ಅರ್ಥವತ್ತಾದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ದೇಹಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಶ್ರೀ ಬಲದೇವ ವಿದ್ಯಾಭೂಷಣರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮನಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೃಷ್ಣ. ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು, ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಪರಿಮಿತ ಭೋಕ್ತೃ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವವನು ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 4

ತತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಯಚ್ಚ ಯಾದೃಕ್ ಚ ಯದ್ವಿಕಾರಿ ಯತಶ್ಚ ಯತ್ |
ಸ ಚ ಯೋ ಯತ್ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ ತತ್ ಸಮಾಸೇನ ಮೇ ಶೃಣು ||೪||

ತತ್—ಆ; ಕ್ಷೇತ್ರಮ್—ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು; ಯತ್—ಯಾವುದು; ಚ—ಕೂಡ; ಯಾದೃಕ್—
ಎಂತಹುದು; ಚ—ಕೂಡ; ಯತ್—ಏನನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ; ವಿಕಾರಿ—ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಲ್ಲದ್ದು;
ಯತಃ—ಯಾವುದರಿಂದ; ಚ—ಕೂಡ; ಯತ್—ಯಾವುದು; ಸಃ—ಅವನು; ಚ—ಕೂಡ; ಯಃ—
ಯಾರು; ಯತ್—ಯಾವುದನ್ನು ಹೊಂದುವುದರಿಂದ; ಪ್ರಭಾವಃ—ಪ್ರಭಾವವು; ಚ—ಕೂಡ; ತತ್—
ಅದನ್ನು; ಸಮಾಸೇನ—ಸಾರಾಂಶದಲ್ಲಿ; ಮೇ—ನನ್ನಿಂದ; ಶೃಣು—ಅರಿತುಕೊ.

ಅನುವಾದ

ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಅದರ ಸ್ವರೂಪ, ಅದರಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳು, ಅದು ಹೇಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು? ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು ಯಾರು ಮತ್ತು ಅವನ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಯಾವುವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕುರಿತು ನನ್ನ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೇಳು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಇವುಗಳ ಸಹಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ದೇಹದ ರಚನೆ ಎಂತಹದು, ಅದನ್ನು ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದೆ, ಯಾರ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಈ ದೇಹವು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ, ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತವೆ, ಬದಲಾವಣೆಗಳ ಮೂಲ ಯಾವುದು, ಅವುಗಳ ಕಾರಣಗಳೇನು, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮನ ಪರಮಗುರಿ ಯಾವುದು ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮದ ವಾಸ್ತವಿಕ ರೂಪವೇನು — ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮನ ನಡುವಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ಅವರ ಭಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವಗಳು, ಅವರ ಸುಪ್ರಶಕ್ತಿಗಳು ಇವನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ವರ್ಣನೆಯಿಂದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗ ಇದೆಲ್ಲ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನೂ, ಜೀವಿಯೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸಬೇಕು. ಇದು ವೀರ್ಯವತ್ತಾದವನನ್ನೂ, ಷಂಡನನ್ನೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 5

ಋಷಿಭಿರ್ಬಹುಧಾ ಗೀತಂ ಭನ್ನೋಭಿವಿವಿಧೈಃ ಪೃಥಕ್ |

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಪದ್ಯಶ್ಲೋಕೈವ ಹೇತುಮದ್ಭಿವಿವಿಧೈಃ ||೫||

ಋಷಿಭಿಃ—ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಋಷಿಗಳಿಂದ; ಬಹುಧಾ—ಹಲವು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ; ಗೀತಮ್ — ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ; ಭನ್ನೋಭಿಃ—ವೇದಮಂತ್ರಗಳಿಂದ; ವಿವಿಧೈಃ—ನಾನಾ; ಪೃಥಕ್—ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ; ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ—ವೇದಾಂತದ; ಪದ್ಯೈಃ—ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ; ಚ—ಕೂಡ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಹೇತು ಮದ್ಭಿಃ—ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳೊಡನೆ; ವಿವಿಧೈಃ—ನಿಶ್ಚಿತವಾದ.

ಅನುವಾದ

ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನೇಕ ಋಷಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೈದಿಕ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವೇದಾಂತಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣದ ತರ್ಕದೊಂದಿಗೆ ಅದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನೇ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿ. ಆದರೂ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ಪ್ರಮಾಣಭೂತ ಆಚಾರ್ಯರೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಂದಿನ ಆಚಾರ್ಯರಿಂದ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮಗಳ ದ್ವೈತ — ಅದ್ವೈತಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅತ್ಯಂತ ವಿವಾದಾಸ್ಪದವಾದ ಈ ಅಂಶವನ್ನು, ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿರುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥವಾದ ವೇದಾಂತವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಕೃಷ್ಣನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲು ಆತನು, "ಇದು

ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಋಷಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಋಷಿಗಳ ವಿಷಯ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸ್ವತಃ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲದೆ, (ವೇದಾಂತಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿದ) ವೇದವ್ಯಾಸರು ಒಬ್ಬ ಮಹರ್ಷಿಗಳು; ವೇದಾಂತಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ದ್ವೈತವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ವ್ಯಾಸದೇವರ ತಂದೆ ಪರಾಶರರೂ ಮಹರ್ಷಿಗಳು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳ **ಅಹಂ ತ್ವಂ ಚ ತಥಾನ್ಯೇ..** ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಾವು, ನೀವು, ನಾನು ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜೀವಿಗಳು — ಎಲ್ಲರೂ, ಐಹಿಕ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ದಿವ್ಯರು. ಈಗ ನಾವು ನಮ್ಮ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕರ್ಮಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ. ಇದರಿಂದ ಕೆಲವರು ಮೇಲಿನ ಮಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ; ಕೆಲವರು ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಮತ್ತು ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಅಜ್ಞಾನವೇ ಕಾರಣ. ಇವು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅಚ್ಯುತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಸೋಂಕಿಲ್ಲ. ಅವನು ದಿವ್ಯನಾದವನು. ಹೀಗೆಯೇ ಮೂಲ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಠ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ದೇಹಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಪರಾಶರರನ್ನು ಪ್ರಮುಖರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಛನ್ನೋಭಿಃ ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದವು ವಿವಿಧ ವೇದಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಯಜುರ್ವೇದದ ಒಂದು ಶಾಖೆಯಾದ ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿ, ಜೀವಿ ಮತ್ತು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಕ್ಷೇತ್ರವು ಇದೆ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧಗಳಿವೆ. ಜೀವಿ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ. ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ (2.2), **ಬ್ರಹ್ಮ ಪುಚ್ಚಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ** ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಒಂದು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ **ಆನ್ನಮಯ**, ಬದುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ನದ ಆಧಾರ, ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದು ಪರಮೋನ್ನತನ ಒಂದು ಐಹಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ. ಅನಂತರ, **ಪ್ರಾಣಮಯ**ದಲ್ಲಿ, ಪರಮ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡು, ಪರಮಸತ್ಯವನ್ನು ಜೀವ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಜೀವ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. **ಜ್ಞಾನಮಯ**ದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಜೀವ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಚೆ ಯೋಚನೆ, ಭಾವಾನುಭವ ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ **ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ**. ಇದಕ್ಕೆ **ವಿಜ್ಞಾನಮಯ** ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಜೀವ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಜೀವಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಅನಂತರದ ಮತ್ತು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಹಂತವು **ಆನ್ನಮಯ**. ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಆನಂದಮಯ ಸ್ವಭಾವದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಐದು ಹಂತಗಳಿವೆ. ಇವಕ್ಕೆ **ಬ್ರಹ್ಮಪುಚ್ಚಮ್** ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಮೂರು — ಅನ್ನಮಯ, ಪ್ರಾಣಮಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಮಯ — ಜೀವಿಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಮೀರಿರುತ್ತಾನೆ; ಅವನಿಗೆ ಆನಂದಮಯ ಎಂದು ಹೆಸರು. ವೇದಾಂತಸೂತ್ರವೂ ಪರಮೋನ್ನತನನ್ನು **ಆನ್ನಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್**—

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಸ್ವಭಾವತಃ ಆನಂದಮಯನು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನ ದಿವ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಆತನು ವಿಜ್ಞಾನಮಯ, ಪ್ರಾಣಮಯ, ಜ್ಞಾನಮಯ ಮತ್ತು ಅನ್ನಮಯಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯನ್ನೇ ಭೋಕ್ತೃ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆನಂದಮಯನು ಅವನಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಹೀಗೆಂದರೆ, ಜೀವಿಯು ಆನಂದಮಯನಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಸವಿಯಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರೆ ಅವನು ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಪರಮ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ಜೀವಿಯು ಅಧೀನ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸ್ವರೂಪ — ಇವುಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಚಿತ್ರ ಇದು. ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ವೇದಾಂತಸೂತ್ರ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬಹು ಸೊಗಸಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕೆಲವು ಸೂತ್ರಗಳು ಹೀಗಿವೆ — ನ ವಿಂದು ಅಶ್ರುತೇಃ (2.3.2), ನಾತ್ಮಾ ಶ್ರುತೇಃ (2.3.18) ಮತ್ತು ಪರಾತ್ ತು ತಚ್ಚುತೇಃ (2.3.40) ಮೊದಲನೆಯ ಸೂತ್ರವು ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು ಜೀವಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯದು ವಿವಿಧ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮ ಒಳಿತಾದ ಪರಮ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಶ್ಲೋಕ 6-7

ಮಹಾಭೂತಾನ್ಯಹನ್ಯಾರೋ ಬುದ್ಧಿ ರವ್ಯಕ್ತಮೇವ ಚ |

ಇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ದಶೈಕಂ ಚ ಪ್ಲಾಚೇನ್ದ್ರಿಯಗೋಚರಾಃ ||೬||

ಇಚ್ಛಾ ದ್ವೇಷಃ ಸುಖಂ ದುಃಖಂ ಸಂಘಾತಶ್ಚೇತನಾ ಧೃತಿಃ |

ಏತತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಸಮಾಸೇನ ಸವಿಕಾರಮುದಾಹೃತಮ್ ||೭||

ಮಹಾಭೂತಾನಿ—ಮಹಾಭೂತಗಳು; ಅಹನ್ಯಾರಃ—ಅಹಂಕಾರವು; ಬುದ್ಧಿಃ—ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯು; ಅವ್ಯಕ್ತಮ್—ವ್ಯಕ್ತವಾಗದ್ದು; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಚ—ಕೂಡ; ಇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ—ಇಂದ್ರಿಯಗಳು; ದಶ ಏಕಮ್—ಹನ್ನೊಂದು; ಚ—ಕೂಡ; ಪ್ಲಾಚ—ಐದು; ಚ—ಕೂಡ; ಇನ್ದ್ರಿಯ ಗೋಚರಾಃ—ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳು; ಇಚ್ಛಾ—ಅಪೇಕ್ಷೆ; ದ್ವೇಷಃ—ಹಗೆತನ; ಸುಖಮ್—ಸುಖ; ದುಃಖಮ್—ದುಃಖ; ಸಂಘಾತಃ—ಸಮಷ್ಟಿ; ಚೇತನಾ—ಜೀವ ಚಿಹ್ನೆಗಳು; ಧೃತಿಃ—ದೃಢನಿಶ್ಚಯ; ಏತತ್—ಇವೆಲ್ಲವೂ; ಕ್ಷೇತ್ರಮ್—ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು; ಸಮಾಸೇನ—ಸಾರಾಂಶದಲ್ಲಿ; ಸವಿಕಾರಮ್—ಪರಸ್ಪರ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ; ಉದಾಹೃತಮ್—ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅನುವಾದ

ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು, ಅಹಂಕಾರ, ಬುದ್ಧಿ, ಅವ್ಯಕ್ತವಾದದ್ದು, ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು, ಐದು ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳು, ಬಯಕೆ, ದ್ವೇಷ, ಸುಖ, ದುಃಖ, ಮೊತ್ತ, ಚೇತನ, ಧೃತಿ — ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಇವನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಅದರ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಹರ್ಷಿಗಳು, ವೇದಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ವೇದಾಂತಸೂತ್ರದ ಸೂತ್ರಗಳು ಇವುಗಳ ಅಧಿಕಾರಯುತ ಹೇಳಿಕೆಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಘಟಕಾಂಶಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಭೂಮಿ, ನೀರು, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಮತ್ತು ಆಕಾಶ ಇವುಗಳಿವೆ. ಇವು ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು. ಅನಂತರ ಅಹಂಕಾರ, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಅವ್ಯಕ್ತ ಹಂತ. ಇದಾದ ಮೇಲೆ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಗ್ರಹಿಕೆಗಾಗಿರುವ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು — ಕಣ್ಣುಗಳು, ಕಿವಿಗಳು, ಮೂಗು, ನಾಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಚರ್ಮ. ಅನಂತರ ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು — ಶಬ್ದ, ಕಾಲುಗಳು, ಕೈಗಳು, ಗುದ ಮತ್ತು ಜನನೇಂದ್ರಿಯಗಳು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿದೆ; ಅದು ಒಳಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಅಂತರೇಂದ್ರಿಯ ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ಸೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿವೆ. ಅನಂತರ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯ ವಸ್ತುಗಳಿವೆ — ವಾಸನೆ, ರುಚಿ, ರೂಪ, ಸ್ಪರ್ಶ ಮತ್ತು ಶಬ್ದ. ಈ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಘಟಕಾಂಶಗಳ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರ ಬಯಕೆ, ದ್ವೇಷ, ಸುಖ ಮತ್ತು ದುಃಖಗಳಿವೆ; ಇವು ಕ್ರಿಯೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳು; ಜಡದೇಹದ ಪಂಚ ಮಹಾಭೂತಗಳ ನಿರೂಪಣೆಗಳು. ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ದೃಢವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಜೀವ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಜೀವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮದೇಹದ — ಮನಸ್ಸು ಅಹಂಕಾರ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಗಳ — ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿವೆ. ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮಘಟಕಾಂಶಗಳು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ.

ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು ಅಹಂಕಾರದ ಒಂದು ಸ್ಥೂಲ ನಿರೂಪಣೆ; ಅಹಂಕಾರವು ಪಾರಿಭಾಷಿಕವಾಗಿ **ತಾಮಸಬುದ್ಧಿ** ಅಥವಾ ಐಹಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಘಟ್ಟ; ತಾಮಸಬುದ್ಧಿಯೆಂದರೆ ಅಜ್ಞಾನದ ಬುದ್ಧಿ. ಇದು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಅವ್ಯಕ್ತಘಟ್ಟವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅವ್ಯಕ್ತಗುಣಗಳಿಗೆ **ಪ್ರಧಾನ** ಎಂದು ಹೆಸರು.

ಈ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಯಸುವವನು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ದೇಹವು ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳ ನಿರೂಪಣೆ, ದೇಹಕ್ಕೆ ಆರು ಬಗೆಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳುಂಟು — ದೇಹವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ, ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ, ಉಳಿಯುತ್ತದೆ, ಉಪ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ಷಯಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಕಡೆಯ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಅನಿತ್ಯವಾದ ಭೌತಿಕ ವಸ್ತು. ಆದರೆ ಅದರ ಒಡೆಯನಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಅದರಿಂದ ಬೇರೆಯಾದವನು.

ಶ್ಲೋಕ 8-12

ಅಮಾನಿತ್ಯಮದಮ್ಭಿತ್ಯಮಹಿಂಸಾ ಕ್ಷಾನ್ತಿರಾರ್ಜವಮ್ |
ಆಚಾರ್ಯೋಪಾಸನಂ ಶೌಚಂ ಸ್ವೈರ್ಯಮಾತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹಃ ||೮||

ಇನ್ದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಷು ವೈರಾಗ್ಯಮನಹನ್ಯಾರ ಏವ ಚ |
ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಜರಾವ್ಯಾಧಿದುಃಖದೋಷಾನುದರ್ಶನಮ್ ||೯||

ಅಸಕ್ತಿರನಭಿಷ್ಟಂಗಃ ಪುತ್ರದಾರಗೃಹಾದಿಷು |
ನಿತ್ಯಂ ಚ ಸಮಚಿತ್ತತ್ವಮಿಷ್ಟಾನಿಷ್ಟೋಪಹತ್ತಿಷು ||೧೦||

ಮಯಿ ಚಾನನ್ಯಯೋಗೇನ ಭಕ್ತಿರವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ |
ವಿವಿಕ್ತದೇಶಸೇವಿತ್ಸಮರತಿರ್ಜನಸಂಸದಿ ||೧೧||

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಜ್ಞಾನನಿತ್ಯತ್ವಂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾರ್ಥದರ್ಶನಮ್ |
ಏತಚ್ಚಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಮಜ್ಞಾನಂ ಯದತೋಽನ್ಯಥಾ ||೧೨||

ಅಮಾನಿತ್ಯಮ್—ನಮ್ರತೆ; ಅದಂಭಿತ್ಯಮ್—ಗರ್ವವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ; ಅಹಿಂಸಾ—ಅಹಿಂಸೆ; ಕ್ಷಾಂತಿಃ—ಸಹನೆ; ಆರ್ಜವಮ್—ಸರಳತೆ; ಆಚಾರ್ಯ ಉಪಾಸನಮ್—ಸದ್ಗುರುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು; ಶೌಚಮ್—ಶುಚಿತ್ವ; ಸ್ವೈರ್ಯಮ್—ಸ್ವೈರ್ಯವು; ಆತ್ಮವಿನಿಗ್ರಹಃ—ಆತ್ಮಸಂಯಮ; ಇಂದ್ರಿಯ ಅರ್ಥೇಷು—ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ; ವೈರಾಗ್ಯಮ್—ವಿರಕ್ತಿಯು; ಅನಹನ್ಯಾರಃ—ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಚ—ಕೂಡ; ಜನ್ಮ—ಹುಟ್ಟು; ಮೃತ್ಯು—ಮರಣ; ಜರಾ—ಮುಪ್ಪು; ವ್ಯಾಧಿ—ರೋಗ; ದುಃಖ—ದುಃಖಗಳು; ದೋಷ—ದೋಷದ; ಅನುದರ್ಶನಮ್—ಅವಲೋಕನವು; ಅಸಕ್ತಿಃ—ನಿರಾಸಕ್ತಿಯು; ಅನಭಿಷ್ಟಂಗಃ—ಸಹವಾಸವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ; ಪುತ್ರ—ಮಗ; ದಾರ—ಹೆಂಡತಿ; ಗೃಹ ಆದಿಷು—ಮನೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ; ನಿತ್ಯಮ್—ನಿರಂತರ; ಚ—ಕೂಡ; ಸಮಚಿತ್ತತ್ವಮ್—ಸಮಚಿತ್ತತೆ; ಇಷ್ಟ—ಇಷ್ಟವಾದುದು; ಅನಿಷ್ಟ—ಇಷ್ಟವಲ್ಲದುದರ; ಉಪಹತ್ತಿಷು—ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ; ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ; ಚ—ಕೂಡ; ಅನನ್ಯಯೋಗೇನ—ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಿಂದ; ಭಕ್ತಿಃ—ಭಕ್ತಿಯು; ಅವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ—ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದ; ವಿವಿಕ್ತ—ವಿಕಾಂತದ; ದೇಶ—ಸ್ಥಳಗಳ; ಸೇವಿತ್ಸಮ್—ಹಂಬಲ; ಅರತಿಃ—ಅನಾಸಕ್ತಿ; ಜನ ಸಂಸದಿ—ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ; ಅಧ್ಯಾತ್ಮ—ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ; ಜ್ಞಾನ—ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ; ನಿತ್ಯತ್ವಮ್—ನೈರಂತರ್ಯ; ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ—ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ; ಅರ್ಥ—ವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ; ದರ್ಶನಮ್—ಸಿದ್ಧಾಂತ; ಏತತ್—ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನ; ಇತಿ—ಎಂದು; ಪ್ರೋಕ್ತಮ್—ಘೋಷಿಸಲಾಗಿದೆ; ಅಜ್ಞಾನಮ್—ಅಜ್ಞಾನವು; ಯತ್—ಯಾವುದು; ಅತಃ—ಇದರಿಂದ; ಅನ್ಯಥಾ—ಬೇರೆಯೇ ಅದು.

ಅನುವಾದ

ನಮ್ರತೆ; ಜಂಬವಿಲ್ಲದಿರುವುದು; ಅಹಿಂಸೆ; ತಾಳ್ಮೆ; ಸರಳತೆ; ನಿಜವಾದ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ

ಹೋಗುವುದು; ಶೌಚ; ಸ್ವೈರ್ಯ; ಆತ್ಮಸಂಯಮ; ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಯ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ; ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದಿರುವುದು; ಜನ್ಮ, ಸಾವು, ಮುಪ್ಪು ಮತ್ತು ರೋಗಗಳ ಕೆಡುಕನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು; ಅನಾಸಕ್ತಿ; ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಂಡತಿ, ಮನೆ ಮತ್ತಿತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು; ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಮಚಿತ್ತತೆ; ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾದ ಮತ್ತು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಭಕ್ತಿ; ಏಕಾಂತಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಅಭಿಲಾಷೆ; ಜನಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು; ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು; ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯದ ತತ್ವಜ್ಞಾನಾರ್ಥ ಅನ್ವೇಷಣೆ — ಇವೆಲ್ಲ ಜ್ಞಾನ ಎಂದು ನಾನು ಘೋಷಿಸುತ್ತೇನೆ; ಇದಲ್ಲದೆ ಇರುವುದೆಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹೆಚ್ಚು ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದಿರುವವರು ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಪರಸ್ಪರ ಕ್ರಿಯೆ ಎಂದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇದೇ ಜ್ಞಾನದ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸೇರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಉಂಟು. ಹಿಂದೆ ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ಇಪ್ಪತ್ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಾಂಶಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಇದಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆ ಘಟಕಗಳ ತೊಡಕಿನಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಮಾರ್ಗ ಇದು. ದೇಹವು ಇಪ್ಪತ್ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕೋಶ; ದೇಹಧಾರಿ ಆತ್ಮವು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಅದರಿಂದ ಹೊರಬರುವ ಮಾರ್ಗ. ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಂಕ್ತಿ — **ಮಯಿ ಚಾನನ್ಯ ಯೋಗೇನ ಭಕ್ತಿರವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ** — ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಪ್ರಭುವಿನ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಭುವಿನ ದಿವ್ಯಸೇವೆಯ ಬಳಿಸಾರದ ಅಥವಾ ಬಳಿಸಾರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಇರುವವನಿಗೆ ಉಳಿದ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಅಂಶಗಳು ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರೆ ಉಳಿದ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಅಂಶಗಳು ಅವನಲ್ಲಿ ತಂತಾವೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ (5.18.12) **ಯಸ್ಯಾಸ್ತಿ ಭಕ್ತಿರ್ ಭಗವತಿ ಅಕಿಂಚಿನಾ ಸರ್ವೈರ್ ಗುಣೈಸ್ತತ್ರ ಸಮಾಸತೇ ಸುರಾಃ** ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಹಂತವನ್ನು ತಲಪಿದವನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ ಎಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣಗಳೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಎಂಟನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಒಬ್ಬ ಗುರುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ತತ್ವವು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರಿಗೂ ಸಹ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ. ಮನುಷ್ಯನು ಯೋಗ್ಯಗುರುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ದಿವ್ಯಜೀವನವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಜ್ಞಾನದ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ವಾಸ್ತವವಾದ ಮಾರ್ಗ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಾಚೆ ಊಹಿಸಿದ್ದೆಲ್ಲ ಅಸಂಬದ್ಧವಾದದ್ದು.

ಇಲ್ಲಿ ರೂಪರೇಖೆ ಪಡೆದಿರುವ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅಂಶಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು. ನಮ್ಮತೆ ಎಂದರೆ ಇತರಿಂದ ಗೌರವ ಪಡೆಯುವ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಕಾತರನಾಗಿರದಿರುವುದು. ಬದುಕಿನ ಐಹಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಿಂದಾಗಿ ನಾವು ಇತರಿಂದ ಗೌರವವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಹು ಕಾತರರಾಗಿರುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ತಾನು ಈ ದೇಹವಲ್ಲ

ಎಂದು ತಿಳಿದಿರುವ, ಪರಿಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಗೌರವವಾಗಲೀ ಅಗೌರವವಾಗಲೀ ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕ. ಈ ಲೌಕಿಕ ಮೋಸಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ತವಕಪಡಬಾರದು. ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕತೆಗಾಗಿ ಕೀರ್ತಿವಂತರಾಗಬೇಕೆಂದು ಜನರಿಗೆ ಬಹು ಕಾತರ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನಾವು ಕಾಣುವುದು ಇದು — ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮನುಷ್ಯನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸದಿರುವ ಯಾವುದೋ ಗುಂಪನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ತಾನೊಬ್ಬ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಎಂದು ಜಾಹೀರಾತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಜ್ಞಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನು ಎಷ್ಟುದೂರ ಪ್ರಗತಿ ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಂದು ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಅವನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಅಹಿಂಸೆಯೆಂದರೆ ದೇಹವನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಿರುವುದು ಅಥವಾ ನಾಶ ಮಾಡದಿರುವುದು ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅಹಿಂಸೆ ಎಂದರೆ ಇತರರಿಗೆ ನೋವನ್ನುಂಟುಮಾಡದಿರುವುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನರು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬದುಕಿನ ಐಹಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬೀಳುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಐಹಿಕ ನೋವುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಜನರನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಏರಿಸದಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಜನರಿಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗಿ ಅವರು ಈ ಐಹಿಕ ತೊಡಕನ್ನು ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಡಲು ಮನುಷ್ಯನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಇದು ಅಹಿಂಸೆ.

ತಾಳ್ಮೆ ಎಂದರೆ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಅಗೌರವವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವುದು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನಿಗೆ ಇತರರಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಅಪಮಾನಗಳು ಅಗೌರವವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ರಚನೆಯೇ ಇಂತಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಇದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದದ್ದೇ. ಐದೇ ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಹುಡುಗ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ; ಅವನ ತಂದೆಯು ಅವನ ಭಕ್ತಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದಾಗ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಅಪಾಯವಾಯಿತು. ಅವನ ತಂದೆಯು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಅನೇಕ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ. ಆದರೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡ. ಹೀಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಅಡ್ಡಿಗಳಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ನಾವು ಸಹನೆಯಿಂದಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ದೃಢಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕು.

ಸರಳತೆ ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಲೌಕಿಕ ಚಾಣಾಕ್ಷತನವಿಲ್ಲದೆ ಶತ್ರುವಿಗೂ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಬಿಡುವಷ್ಟು ನೇರವಾದ ನಡತೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಗುರುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲಾರ. ಅತ್ಯಂತ ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಗುರುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ಇದರಿಂದ ಆತನು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸದ್ಗುರುವು ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ, ಶಿಷ್ಯನು ನಿಯಂತ್ರಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸದೆಯೇ ಕೂಡಲೇ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು

ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಥವಾ, ಯಾವುದೇ ಹಿಂಜರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಗುರುವಿನ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ನಿಯಂತ್ರಕ ತತ್ವಗಳು ಇನ್ನೂ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತವೆ.

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಶುಚಿತ್ವವು ಅಗತ್ಯ. ಶುಚಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಗಳು — ಬಹಿರಂಗ ಮತ್ತು ಅಂತರಂಗ. ಬಹಿರಂಗ ಶುಚಿತ್ವ ಎಂದರೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದು. ಆದರೆ ಅಂತರಂಗ ಶುಚಿತ್ವಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯನು ಸದಾ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ ಹರೇ ಹರೇ / ಹರೇ ರಾಮ ಹರೇ ರಾಮ ರಾಮ ರಾಮ ಹರೇ ಹರೇ ಎಂದು ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಸಂಚಿತವಾದ ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತೊಡೆದು ಹಾಕಿ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವೈರ್ಯವೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ಮಾಡಬೇಕಾದ ದೃಢಮನಸ್ಸು. ದೃಢಮಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯನು ವಾಸ್ತವವಾದ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾರ. ಆತ್ಮ ಸಂಯಮವೆಂದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವ ಏನನ್ನೂ ಮನುಷ್ಯನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಇದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು ಏನೇ ಆಗಲಿ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬೇಕು. ಇದು ನಿಜವಾದ ಸನ್ಯಾಸ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬಲ ಎಷ್ಟೆಂದರೆ ಅವು ಯಾವಾಗಲೂ ಇಂದ್ರಿಯತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕಾತರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅನಗತ್ಯವಾದ ಈ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಬಾರದು. ಮನುಷ್ಯನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಲು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ದೇಹವನ್ನು ಯೋಗ್ಯಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಇಂದ್ರಿಯ ನಾಲಿಗೆ. ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಉಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುತ್ತದೆ. ನಾಲಿಗೆಯ ಕೆಲಸ ರುಚಿ ನೋಡುವುದು ಮತ್ತು ಮಾತನಾಡುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ನಿಯಂತ್ರಣದಿಂದ ನಾಲಿಗೆಯು ಸದಾ ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ ಸಂಕೀರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಣ್ಣುಗಳ ವಿಷಯ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕೃಷ್ಣನ ಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೇನನ್ನೂ ನೋಡಲು ಅವಕಾಶಕೊಡಬಾರದು. ಇದು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಕಿವಿಗಳು ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೂಗು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಆಘ್ರಾಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿರಬೇಕು. ಇದು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ; ಇಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ವಿಚ್ಛಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದೆ ಅಷ್ಟೇ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಏಕೈಕವಾದ ಗುರಿ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಬುದ್ಧಿಹೀನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು ಓದುವವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ವಿಷಯವೂ ಇಲ್ಲ.

ಮಿಥ್ಯಾಹಂಕಾರ ಎಂದರೆ ಈ ದೇಹವೇ ತಾನು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತಾನು ದೇಹವಲ್ಲ ಆತ್ಮ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾದಾಗ ನಿಜವಾದ ಅಹಂಭಾವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅಹಮ್ ಎನ್ನುವುದು ಇದೆ. ಮಿಥ್ಯವಾದ ಅಹಂಭಾವವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದೆ. ನಿಜವಾದ ಅಹಂಭಾವವನ್ನಲ್ಲ. ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಉಪನಿಷತ್ತು 1.4.10) ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ — ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮನ್,

ನಾನು ಆತ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ 'ನಾನು ಇದ್ದೇನೆ.' ಅದು ಆತ್ಮದ ಅರಿವು ಎನ್ನುವುದು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮುಕ್ತಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. 'ನಾನು ಇದ್ದೇನೆ' ಎನ್ನುವ ಅರಿವು ಅಹಮ್. ಆದರೆ ನಾನು ಇದ್ದೇನೆ ಎನ್ನುವ ಅರಿವನ್ನು ಈ ಹುಸಿದೇಹಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದಾಗ ಅದು ಹುಸಿ ಅಹಂಭಾವ. ಆತ್ಮದ ಅರಿವನ್ನು ವಾಸ್ತವತೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದಾಗ ಅದು ನಿಜವಾದ ಅಹಮ್. ನಾವು ನಮ್ಮ ಅಹಂಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು ಎಂದು ಕೆಲವು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಾವು ಅಹಮ್ ಅನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಹಮ್ ಎನ್ನುವುದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ. ದೇಹದೊಡನೆ ಹುಸಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು.

ಜನನ, ಮರಣ, ಮುಪ್ಪು ಮತ್ತು ರೋಗಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಆಗುವ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ವಿವಿಧ ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನನದ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ. ಇನ್ನೂ ಹುಟ್ಟದಿರುವ ಮಗುವಿನ ಜಗತ್ತು, ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಗುವಿನ ವಾಸ, ಅದರ ನೋವು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಬಹು ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಜನ್ಮವು ಕ್ಲೇಶಕರವೆಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾವು ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಸಂಕಟಪಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡುತ್ತೇವೆ. ಇದರಿಂದ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ಪುನರಾವರ್ತನೆಗೆ ಯಾವ ಪರಿಹಾರವನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ಸಾವಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಯಾತನೆಗಳುಂಟು. ಇವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಬೇಕು. ರೋಗ ಮತ್ತು ಮುಪ್ಪುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ತಮ್ಮದೇ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಯಿಲೆ ಮತ್ತು ಮುಪ್ಪುಗಳು ಯಾರಿಗೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇವುಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಜನನ, ಮರಣ, ಮುಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕಾಯಿಲೆ ಇವುಗಳ ವಿಷಯ ಯೋಚಿಸಿ ಐಹಿಕ ಬದುಕಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರಾಶಾ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಾಳದಿದ್ದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಯಾವುದೇ ಸ್ಪೂರ್ತಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ಮನೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇರಬಾರದು ಎಂದರೆ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವ ಭಾವನೆಯೂ ಇರಬಾರದು ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅವು ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬಾರದು. ಮನೆಯನ್ನು ಸಂತೋಷಕರವಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವಾತನು ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಬಹು ಸುಖಕರವಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭ. ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಹರೇ / ಹರೇ ರಾಮ, ಹರೇ ರಾಮ, ರಾಮ ರಾಮ, ಹರೇ ಹರೇ ಎಂದು ಜಪಮಾಡುವುದು, ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಸಾದದ ಶೇಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು, ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತಗಳಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವುದು, ವಿಗ್ರಹದ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುವುದು — ಇವಿಷ್ಟನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು. ಈ ನಾಲ್ಕು ಸಂಗತಿಗಳು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ತರುತ್ತವೆ. ಸಂಸಾರದ ಸದಸ್ಯರಿಗೂ ಇದೇ ರೀತಿ ತರಬೇತಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಸಂಜೆ ಕುಟುಂಬದ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕುಳಿತು ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಹರೇ / ಹರೇ ರಾಮ, ಹರೇ ರಾಮ, ರಾಮ ರಾಮ, ಹರೇ ಹರೇ ಎಂದು ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ನಾಲ್ಕು

ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವಂತೆ ಕುಟುಂಬಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದಿಂದ ಸನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತಿರುಗುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಅರ್ಜುನನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಅವನ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ತನ್ನ ಕೃಷ್ಣಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅರಿವಾದಾಗ ಅವನು ಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು ಮತ್ತು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಕೊಂದನು. ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನುಷ್ಯನು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಾಸಕ್ತನಾಗಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಖಿಯೂ ಆಗಿರಲಾರ; ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ದುಃಖಿಯೂ ಆಗಿರಲಾರ.

ಸುಖ ದುಃಖಗಳು ಐಹಿಕ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದಂತೆ ಮನುಷ್ಯನು ಸಹನೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕು. ಸುಖ ಮತ್ತು ಸಂಕಟಗಳು ಬರುವುದನ್ನೂ ಹೋಗುವುದನ್ನೂ ಮನುಷ್ಯನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲಾರ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಬದುಕಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಸುಖದುಃಖಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಚಿತ್ತನಾಗಿರಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದದ್ದು ದೊರೆತಾಗ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟವಲ್ಲದ್ದು ಪಾಪ್ತಿಯಾದಾಗ ದುಃಖಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ನಾವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಲಕುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲಪಲು ನಾವು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದ ಭಕ್ತಿಸೇವೆ ಎಂದರೆ ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕಡೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕೀರ್ತನ, ಶ್ರವಣ, ಅರ್ಚನ, ನಮಸ್ಕಾರ ಮೊದಲಾದ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಒಂಬತ್ತು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನರೀತಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡವನು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಮನೋಧರ್ಮದ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆಯಲು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅದು ಅವನ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಗತ್ಯವಾದ ಸಹವಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತನಗೆಷ್ಟು ಒಲವಿದೆ ಎಂದು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸಹಜವಾಗಿ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಅನಗತ್ಯವಾದ ಕ್ರೀಡೆ ಅಥವಾ ಚಲನಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಅಥವಾ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವುಗಳಿಂದ ವ್ಯರ್ಥ ಕಾಲಹರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಕಾಮಜೀವನವನ್ನು ಅಥವಾ ಬೇರೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಸಂತೋಧಕ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಇಂತಹ ಸಂತೋಧನೆ ಅಥವಾ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗೆ ಯಾವ ಬೆಲೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಅಸಂಬದ್ಧವೇ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ

ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಬಳಸಿ ಮನುಷ್ಯನು ಆತ್ಮದ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಆತ್ಮವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದೆ.

ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ವಿಷಯ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಸಾಧ್ಯವಾದದ್ದು ಎಂದೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಾಗ ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮವೂ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಒಂದಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಂತೂ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮವು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸೇವೆ ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು, ನಿರಂತರವಾದದ್ದು. ಆದುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯು ಶಾಶ್ವತವಾದದ್ದು. ಈ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಢನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಬೇಕು.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ (1.2.11) ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. **ವದಂತಿ ತತ್ ತತ್ತ್ವವಿದಸಾ ತತ್ತ್ವಂ ಯಜ್ಞಾನಂ ಅದ್ವಯಮ್** — "ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಬಲ್ಲವರು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಬ್ರಹ್ಮನ್, ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ್ ಈ ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಬಲ್ಲರು." ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನನೇ ಕಡೆಯ ಮಾತು. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಆ ನೆಲೆಯನ್ನು ಏರಬೇಕು ಮತ್ತು ಪ್ರಭುವಿನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಬೇಕು. ಜ್ಞಾನದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಇದೇ.

ನಮ್ಮತೆಯ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಪರಮ ಸತ್ಯನಾದ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ನೆಲದ ಅಂತಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಮೇಲಿನ ಅಂತಸ್ಸಿನವರೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮೆಟ್ಟಿಲು ಶ್ರೇಣಿಯಂತೆ. ಈ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ, ಎರಡನೆಯ ಅಥವಾ ಮೂರನೆಯ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ತಲಪಿದವರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಮೇಲಿನ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಮುಟ್ಟದಿದ್ದರೆ ಆತನು ಜ್ಞಾನದ ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ; ಕೃಷ್ಣನ ಅರಿವೇ ಈ ಅತ್ಯಂತ ಮೇಲಿನ ಅಂತಸ್ತು. ಯಾರಾದರೂ ದೇವರೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಹೂಡಿ ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಬಯಸಿದರೆ ಆತನು ವಿಫಲನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅರಿವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ತಾನೇ ದೇವರು ಎಂದು ಬೀಗುವುದು ಅಹಂಕಾರದ ಪರಮಾವಧಿ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ನಿಯಮಗಳು ಜೀವಿಯನ್ನು ಸದಾ ಒದೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ 'ನಾನೇ ದೇವರು' ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾರಂಭವು **ಅಮಾನಿತ್ಯ**, ನಮ್ಮತೆ. ಮನುಷ್ಯನು ನಮ್ಮನಾಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ತಾನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಅಧೀನ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ದಂಗೆ ಎದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅಧೀನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಬೇಕು.

ಶ್ಲೋಕ - 13

ಜ್ಞೇಯಂ ಯತ್ತತ್ತ್ವವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಯಜ್ಞಾತ್ವಾಮೃತಮಶ್ನುತೇ |

ಅನಾದಿ ಮತ್ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ನ ಸತ್ತನ್ನಾಸದುಚ್ಯತೇ ||೧೩||

ಜ್ಞೇಯಮ್—ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದೋ; **ಯತ್**—ಯಾವುದು; **ತತ್**—ಅದನ್ನು; **ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ**—ಈಗ ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ; **ಯತ್**—ಯಾವುದನ್ನು; **ಜ್ಞಾತ್ವಾ**—ತಿಳಿದು; **ಅಮೃತಮ್**—ಅಮೃತವನ್ನು; **ಅಶ್ನುತೇ**—ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ; **ಅನಾದಿ**—ಆದಿಯಿಲ್ಲದವನು; **ಮತ್‌ಪರಮ್**—ನನಗೆ ಅಧೀನನಲ್ಲ; **ಬ್ರಹ್ಮ**—ಚೇತನನು; **ನ ಸತ್**—ಕಾರಣವೂ ಅಲ್ಲ; **ತತ್**—ಅದು; **ನ ಅಸತ್**—ಪರಿಣಾಮವೂ ಅಲ್ಲ; **ಉಚ್ಯತೇ**—ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅನುವಾದ

ಯಾವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನೀನು ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಸವಿಯುವೆಯೋ ಆ ಜ್ಞೇಯವಾದುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅನಾದಿಯಾದ ಮತ್ತು ನನಗೆ ಅಧೀನವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣದಾಚೆ ಇದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಭುವು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ಅವನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈಗ ಅವನು ಜ್ಞೇಯವನ್ನು, ಎಂದರೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವುದನ್ನು, ವಿವರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲು ಆತ್ಮನನ್ನು ಅನಂತರ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯನು ಜೀವನದ ಅಮೃತವನ್ನು ಸವಿಯಬಹುದು. ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಜೀವಿಯು ನಿತ್ಯನು, ಶಾಶ್ವತನು. ಇದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ. ಜೀವಿಯು ಹುಟ್ಟಿದ ನಿಶ್ಚಿತ ದಿನವಿಲ್ಲ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆದ ಜೀವಾತ್ಮನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಅನಾದಿ. ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಇದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ — **ನ ಜಾಯತೇ ಮ್ರಿಯತೇ ವಾ ವಿಷತ್ತಿತ್** (ಕಠ ಉಪನಿಷತ್ತು 1.2.18) ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಹುಟ್ಟುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಸಾಯುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಾನೆ.

ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ (ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತು 6.16) ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ **ಪ್ರಧಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಪತಿರ್ ಗುಣೇಶಃ** ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆಂದರೆ ಅವನು ಪ್ರಧಾನ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಮತ್ತು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಒಡೆಯ. ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ — **ದಾಸ ಭೂತೋ ಹರೇರ್ ವಿವ ನಾನ್ಯಸೈವ ಕದಾಚನ** ಜೀವಿಗಳು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ನಿರಂತರ ದಾಸರು. ಇದನ್ನು ಚೈತನ್ಯ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ದೃಢಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ವರ್ಣನೆಯು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು; ಬ್ರಹ್ಮ ಎನ್ನುವ ಪದವನ್ನು ಜೀವಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದಾಗ ಅವನು **ಆನಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ್**ಗೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತನಾದ **ವಿಜ್ಞಾನ ಬ್ರಹ್ಮನ್** ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. **ಆನಂದ ಬ್ರಹ್ಮ**ವು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ ಅಥವಾ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ್.

ಶ್ಲೋಕ - 14

ಸರ್ವತಃ ಪಾಣಿಪಾದಂ ತತ್ ಸರ್ವತೋಽಕ್ಷಿ ಶಿರೋಮುಖಮ್ |

ಸರ್ವತಃ ಶ್ರುತಿಮಲ್ಲೋಕೇ ಸರ್ವಮಾವೃತ್ಯ ತಿಷ್ಠತಿ ||೧೪||

ಸರ್ವತಃ—ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ; ಪಾಣಿ—ಕೈಗಳು; ಪಾದಮ್—ಕಾಲುಗಳುಳ್ಳದ್ದು; ತತ್—ಅದು; ಸರ್ವತಃ—ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ; ಅಕ್ಷಿ—ಕಣ್ಣುಗಳು; ಶಿರಃ—ತಲೆಗಳು; ಮುಖಮ್—ಮುಖಗಳುಳ್ಳದ್ದು; ಸರ್ವತಃ—ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ; ಶ್ರುತಿಮತ್—ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು; ಲೋಕೇ—ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ; ಸರ್ವಮ್—ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ; ಆವೃತ್ಯ—ಆವರಿಸಿ; ತಿಷ್ಠತಿ—ಇರುತ್ತದೆ.

ಅನುವಾದ

ಅವನ ಕೈಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳು, ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು, ತಲೆಗಳು ಮತ್ತು ಮುಖಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇವೆ; ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಿವಿಗಳುಂಟು. ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ತನ್ನ ಅಮಿತಕಿರಣಗಳನ್ನು ಪಸರಿಸುತ್ತ ಸೂರ್ಯನು ಇರುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಥವಾ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಥಮ ಮಹಾಗುರು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಸಣ್ಣ ಇರುವೆಗಳವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಜೀವಿಗಳು ಅವನಲ್ಲಿ ಇವೆ. ತಲೆಗಳು, ಕೈಗಳು, ಕಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಅವನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ. ಆದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮವು ತನ್ನ ಕೈಗಳು, ಕಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಕಣ್ಣುಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕೈಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ ಎನ್ನುವುದು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ತನಗೆ ಅರಿವಾಗಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ತಾನು ಆ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಅವನು ಯೋಚಿಸಿದರೆ ಅವನ ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಾಭಾಸವಿದೆ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಬದ್ಧವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮವು ಪರಮೋನ್ನತನಲ್ಲ ಎಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಪರಮೋನ್ನತವು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಚಾಚಿಬಲ್ಲ; ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮನು ಇದನ್ನು ಮಾಡಲಾರ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವು ಯಾರಾದರೂ ತನಗೆ ಒಂದು ಹೂವನ್ನೋ ಅಥವಾ ಹಣ್ಣನ್ನೋ ಅಥವಾ ಒಂದಿಷ್ಟು ನೀರನ್ನೋ ಅರ್ಪಿಸಿದರೆ ಅವನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಭುವು ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅವನು ಈ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಇದು ಪ್ರಭುವಿನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿ — ಭೂಮಿಯಿಂದ ಬಹುದೂರ ಇರುವ ತನ್ನ ನಿವಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಆತನು ಇದ್ದರೂ ಯಾರಾದರೂ ಅರ್ಪಿಸಿದುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಅವನು ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಚಾಚಿಬಲ್ಲ; ಇದು ಅವನ ಶಕ್ತಿ. ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ (5.37) ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ — **ಗೋಲೋಕ ಏವ ನಿವಸತಿ ಅಖಿಲಾತ್ಮ ಭೂತಃ** — ತನ್ನ ದಿವ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಲೀಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮವು ತಾನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮವನ್ನಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 15

ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗುಣಾಭಾಸಂ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯವಿವರ್ಜಿತಮ್ |
ಅಸಕ್ತಂ ಸರ್ವಭೃಚ್ಛಿವ ನಿರ್ಗುಣಂ ಗುಣಭೋಕ್ತ ಚ ||೧೫||

ಸರ್ವ—ಎಲ್ಲ; ಇಂದ್ರಿಯ—ಇಂದ್ರಿಯಗಳ; ಗುಣ—ಗುಣಗಳ; ಆಭಾಸಮ್—ಮೂಲ ಆಕರನು;
ಸರ್ವ—ಎಲ್ಲ; ಇಂದ್ರಿಯ—ಇಂದ್ರಿಯ; ವಿವರ್ಜಿತಮ್—ರಹಿತನು; ಅಸಕ್ತಮ್—ಅನಾಸಕ್ತನು;
ಸರ್ವಭೃತ್—ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ಪಾಲಕನು; ಚ—ಕೂಡ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ನಿರ್ಗುಣಮ್
—ಭೌತಿಕ ಗುಣರಹಿತನು; ಗುಣಭೋಕ್ತ—ಗುಣಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯು; ಚ—ಕೂಡ.

ಅನುವಾದ

ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಆದಿಮೂಲ, ಆದರೂ ಆತನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲ. ಆತನು ಎಲ್ಲ ಜೀವರಾಶಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವನಾದರೂ ನಿರಾಸಕ್ತನು. ಆತನು ನಿರ್ಸರ್ಗದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವನು, ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಸರ್ಗದ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವಿಗಳ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲನಾದರೂ ಅವರಿಗಿರುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಭೌತಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮಗಳಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳುಂಟು, ಆದರೆ ಬದ್ಧಜೀವನದಲ್ಲಿ ಐಹಿಕ ಘಟಕಾಂಶಗಳು ಅವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿರುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಜಡವಸ್ತುವಿನ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ಮರೆಯಿಲ್ಲ. ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅಲೌಕಿಕವಾದುವು, ಆದುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ನಿರ್ಗುಣ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಗುಣ ಎಂದರೆ ಐಹಿಕ ಗುಣಗಳು. ಆದರೆ ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಐಹಿಕ ಆಚ್ಛಾದನೆಯಿಲ್ಲ. ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮೂಲ ಅವನೇ ಆದರೂ ಅವನಿಗೆ ಅಲೌಕಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿವೆ; ಅವು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿವೆ. ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಅಪಾಣಿ ಪಾದೋ ಜವನೋ ಗ್ರಹೀತಾ ಎನ್ನುವ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಹು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಕಶ್ಮಲದ ಸೋಂಕಿರುವ ಕೈಗಳಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅವನಿಗೆ ಕೈಗಳಿವೆ; ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬದ್ಧ ಆತ್ಮಕ್ಕೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಇದೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಅವನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಕಣ್ಣುಗಳಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವನು ನೋಡಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ, ಭವಿಷ್ಯ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆತ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಜೀವಂತ ಪ್ರಾಣಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ; ನಾವು ಹಿಂದೆ ಏನು ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ, ಈಗ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ನಮಗಾಗಿ ಏನು ಕಾದಿದೆ ಎಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಇದನ್ನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲೂ ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ಆದರೆ ಅವನನ್ನು ತಿಳಿದವರಿಲ್ಲ.

ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ನಮಗಿರುವಂತೆ ಕಾಲುಗಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕಾಲುಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಬಲ್ಲ, ಎಂದರೆ ಪ್ರಭುವು ನಿರಾಕಾರನಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಕಾಲುಗಳು, ಕೈಗಳು ಮತ್ತು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ನಾವು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಅಭಿಭಾಷ್ಯ ಅಂಗಗಳಾದ್ದರಿಂದ ನಮಗೂ ಆ ಅಂಗಾಂಗಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಕೈಗಳು, ಕಾಲುಗಳು, ಕಣ್ಣುಗಳು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಲ್ಮಷದ ಸೋಂಕಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಭುವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ ತಾನಿರುವಂತೆಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಐಹಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ಅವನನ್ನು ಮಲಿನಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಐಹಿಕ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭು. ಅವನ ಇಡೀ ಶರೀರವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದದ್ದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವನದು ಶಾಶ್ವತರೂಪ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ವಿಗ್ರಹ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅವನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಿರಿಗಳಿವೆ. ಅವನು ಎಲ್ಲ ಸಿರಿಗಳ ಒಡೆಯ. ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಅವನು ಅತ್ಯಂತ ಧೀಮಂತ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣ. ಇವು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಅವನು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಪಾಲಕ ಮತ್ತು ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿ. ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಯಾವಾಗಲೂ ದಿವ್ಯನು. ಅವನ ತಲೆ, ಮುಖ, ಕೈಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ಅವುಗಳುಂಟು; ನಾವು ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಏರಿದಾಗ ಅವನ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಐಹಿಕ ಕಲ್ಮಶದ ಸೋಂಕಿರುವುದರಿಂದ ನಾವು ಅವನ ರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಲಾರೆವು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ನಿರಾಕಾರವಾದಿಗಳು ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು.

ಶ್ಲೋಕ - 16

ಬಹಿರನ್ತಶ್ಚ ಭೂತಾನಾಮಚರಂ ಚರಮೇವ ಚ |

ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಾತ್ತದವಿಜ್ಞೇಯಂ ದೂರಸ್ಥಂ ಚಾನ್ತಿಕೇ ಚ ತತ್ ||೧೬||

ಬಹಿಃ—ಹೊರಗೆ; ಅನ್ತಃ—ಒಳಗೆ; ಚ—ಕೂಡ; ಭೂತಾನಾಮ್—ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ; ಅಚರಮ್—ಚಲಿಸದ; ಚರಮ್—ಚಲಿಸುವ; ಏವ—ಕೂಡ; ಚ—ಮತ್ತು; ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಾತ್—ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ; ತತ್—ಅದು; ಅವಿಜ್ಞೇಯಮ್—ತಿಳಿಯಲಾಗದು; ದೂರಸ್ಥಮ್—ಬಹು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದು; ಚ—ಕೂಡ; ಅನ್ತಿಕೇ—ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ; ಚ—ಮತ್ತು; ತತ್—ಅದು.

ಅನುವಾದ

ಪರಮ ಸತ್ಯನು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಮತ್ತು ಚರಾಚರಗಳ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಆತನು ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾದದ್ದರಿಂದ ಐಹಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅವನನ್ನು ನೋಡಲಾರವು ಮತ್ತು ತಿಳಿಯಲಾರವು. ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ನಾರಾಯಣನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ನಮಗೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಬಹಿಷ್ಕರಣೆಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆಂದು ವೇದಸಾಹಿತ್ಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ. **ಆಸೀನೋ ದೂರಂ ವ್ರಜತಿ ಶಯಾನೋ ಯಾತಿ ಸರ್ವತಃ** (ಕಠ ಉಪನಿಷತ್ತು 1.2.21). ಸದಾ ದಿವ್ಯಾನಂದದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಪೂರ್ಣಸಿರಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಸವಿಯುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದು ನಮಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಬಹಿಷ್ಕರಣೆಯಿಂದ ನೋಡುವುದಾಗಲೀ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಲೀ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಮ್ಮ ಬಹಿಷ್ಕರಣೆ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡಲಾರವು ಎಂದು ವೈದಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವನು ಸದಾ ಅವನನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಭಕ್ತನು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಿರಂತರವೂ ಅವನನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮಸಂಹಿತೆಯು ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯ. **ಭಕ್ತಾತ್ಮನನ್ಯಯಾ ಶಕ್ಯಃ** ಎಂದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ (11.54) ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 17

ಅವಿಭಕ್ತಂ ಚ ಭೂತೇಷು ವಿಭಕ್ತಮಿವ ಚ ಸ್ಥಿತಮ್ |

ಭೂತಭರ್ತೃ ಚ ತಚ್ಚ್ಛೇಯಂ ಗ್ರಸಿಷ್ಣು ಪ್ರಭವಿಷ್ಣು ಚ ||೧೭||

ಅವಿಭಕ್ತಮ್—ವಿಭಜಿತನಾಗದವನು; **ಚ**—ಕೂಡ; **ಭೂತೇಷು**—ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ; **ವಿಭಕ್ತಮ್**—ವಿಭಜಿತನು; **ಇವ**—ಅಂತೆ; **ಚ**—ಕೂಡ; **ಸ್ಥಿತಮ್**—ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ; **ಭೂತಭರ್ತೃ**—ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಪಾಲಕನು; **ಚ**—ಕೂಡ; **ತತ್**—ಅದನ್ನು; **ಚ್ಛೇಯಮ್**—ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; **ಗ್ರಸಿಷ್ಣು**—ಭಕ್ಷಕನು; **ಪ್ರಭವಿಷ್ಣು**—ವೃದ್ಧಿ ಕಾರಕನು; **ಚ**—ಕೂಡ.

ಅನುವಾದ

ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿರುವಂತೆ ಕಂಡರೂ ಅವನು ವಿಭಾಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅವನು ಏಕವಾಗಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯ ಪಾಲಕನಾದರೂ ಅವನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತಿಂದುಹಾಕುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಪ್ರಭುವು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅವನು ವಿಭಾಗವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವೇ? ಇಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವನು ಏಕ. ಸೂರ್ಯನ

ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ರೇಖೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಯಾರಾದರೂ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಸಾವಿರ ಮೈಲಿ ಹೋಗಿ, 'ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಆತನಿಗೆ ಸೂರ್ಯನು ಅವನ ನೆತ್ತಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಭಾಗವಾಗದಿದ್ದರೂ ಭಾಗವಾದಂತೆ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತೋರಿಸಲು ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಹಲವಾರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಹಲವಾರು ಮಂದಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗುವಂತೆ ಒಬ್ಬ ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದು ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಪಾಲಕನಾದರೂ, ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನುಂಗಿ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವು ತಾನು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಯೋಧರನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಇದು ದೃಢಪಟ್ಟಿತು. ಕಾಲದ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ತಾನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದಾಗಿ ಅವನು ಹೇಳಿದ. ಅವನು ಲಯಕಾರಿ, ಸರ್ವವಿನಾಶಕ. ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವಾಗ ಅವನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅವರ ಮೂಲ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾನೆ, ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಮೂಲನೂ ಅವನೇ, ಶಾಂತಿತಾಣವೂ ಅವನೇ ಎಂದು ವೇದಗಳ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯನಂತರ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅವನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯೇ ಆಧಾರ. ಪ್ರಳಯದನಂತರ ಎಲ್ಲವೂ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿರಮಿಸಲು ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತವೆ. ವೇದಗಳ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಹೀಗೆ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ. **ಯತೋ ವಾ ಇಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ಯೇನ ಜಾತಾನಿ ಜೀವಂತಿ ಯತ್ ಪ್ರಯಂತಿ ಅಭಿಸಂವಿಶಂತಿ ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ತದ್ ವಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ** (ತೈತ್ತಿರೀಯ ಉಪನಿಷತ್ತು 3.1).

ಶ್ಲೋಕ - 18

ಜ್ಯೋತಿಷಾಮಪಿ ತತ್ ಜೋತಿಸ್ತಮಸಃ ಪರಮುಚ್ಯತೇ |

ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯಂ ಹೃದಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ವಿಷ್ಣಿತಮ್ ||೧೮||

ಜ್ಯೋತಿಷಾಮ್—ಎಲ್ಲ ಬೆಳಗುವ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ; **ಅಪಿ**—ಕೂಡ; **ತತ್**—ಅದು; **ಜ್ಯೋತಿಃ**—ಬೆಳಕಿನ ಮೂಲವು; **ತಮಸಃ**—ಅಂಧಕಾರವನ್ನು; **ಪರಮ್**—ಮೀರಿದವನು ಎಂದು; **ಉಚ್ಯತೇ**—ಹೇಳಲಾಗಿದೆ; **ಜ್ಞಾನಮ್**—ಜ್ಞಾನವು; **ಜ್ಞೇಯಮ್**—ತಿಳಿಯಬೇಕಾದವನು; **ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯಮ್**—ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಮೀಪಿಸಬೇಕಾದವನು; **ಹೃದಿ**—ಹೃದಯದಲ್ಲಿ; **ಸರ್ವಸ್ಯ**—ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ; **ವಿಷ್ಣಿತಮ್**—ನೆಲೆಸಿದವನು.

ಅನುವಾದ

ಆತನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾಶಮಾನ ವಸ್ತುಗಳ ಬೆಳಕಿನ ಮೂಲ. ಆತನು ಜಡವಸ್ತುವಿನ ತಮಸ್ಸಿನಾಚಿ ಇದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಅವನು ಅವ್ಯಕ್ತನು. ಅವನು ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞಾನದ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಗುರಿ. ಅವನು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತಹ ಪ್ರಕಾಶಮಾನ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರಭೆಯ ಮೂಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರ ಅಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರಭೆಯೇ ಅಲ್ಲಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವಿನ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸಾದ **ಬ್ರಹ್ಮಚ್ಯೋತಿ**ಯನ್ನು ಮಹತ್‌ತತ್ವವು ಎಂದರೆ ಐಹಿಕ ಘಟಕಾಂಶಗಳು ಮರೆಮಾಡಿರುತ್ತವೆ; ಆದುದರಿಂದ ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗಾಗಿ ನಮಗೆ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನೆರವು ಬೇಕು. ಆದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ವಸ್ತುಗಳ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಕಾಶಮಾನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಲ್ಲದರ ಮೇಲೂ ಬೆಳಕು ಬೀಳುತ್ತದೆ ಎಂದು ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅವನಿರುವುದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ. ಅದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನದಲ್ಲಿ ಬಹುದೂರ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ — **ಆದಿತ್ಯವರ್ಣಂ ತಮಸಃ ಪರಸ್ಮಾತ್** (ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತು 3.8) ಆತನು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನು; ಆದರೆ ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಬಹುದೂರ ಇದ್ದಾನೆ.

ಆತನದು ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ. ವೇದಸಾಹಿತ್ಯವು ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದು ಕಾತರನಾದವನಿಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ; ಪ್ರಭುವು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ವೈದಿಕ ಮಂತ್ರ ಹೀಗಿದೆ — **ತಂ ಹ ದೇವಮ್ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಕಾಶಂ ಮುಮುಕ್ಷುರ್ ವೈ ಶರಣಮ್ ಅಹಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ** (ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತು 6.18) ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಬಯಸುವವನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ಶರಣಾಗಬೇಕು. ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಜ್ಞಾನದ ಗುರಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅದನ್ನು ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ — **ತಂ ಏವ ವಿದಿತ್ವಾತಿ ಮೃತ್ಯುಮ್ ಏತಿ** "ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಮನುಷ್ಯನು ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರಬಲ್ಲನು" (ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತು 3.8).

ಆತನು ಪರಮ ನಿಯಂತ್ರಕನಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಕಾಲುಗಳು, ಕೈಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹಂಚಿಹೋಗಿವೆ; ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇಬ್ಬರು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರು — ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ — ಇದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಲೇಬೇಕು. ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಕೈಕಾಲುಗಳು ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹಂಚಿವೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣನ ಕೈಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹಂಚಿ ಹೋಗಿವೆ. ಇದನ್ನು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತು ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ (3.17) — ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಭುಮ್ ಈಶಾನಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ಶರಣಂ ಬೃಹತ್. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಪ್ರಭು; ಅವನು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಆಶ್ರಯನು. ಆದುದರಿಂದ ಅತ್ಯುಚ್ಛ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮನೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೇ ಎನ್ನುವ ವಾಸ್ತವಾಂಶವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 19

ಇತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ತಥಾ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಚೋಕ್ತಂ ಸಮಾಸತಃ |

ಮದ್ಭಕ್ತ ಏತದ್ವಿಜ್ಞಾಯ ಮದ್ಭಾವಾಯೋಪಪದ್ಯತೇ ||೧೯||

ಇತಿ—ಹೀಗೆ; ಕ್ಷೇತ್ರಮ್—ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು (ಶರೀರ); ತಥಾ—ಕೂಡ; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನವನ್ನು; ಜ್ಞೇಯಮ್—ತಿಳಿಯಬೇಕಾದವನನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ಉಕ್ತಮ್—ವಿವರಿಸಿದೆ; ಸಮಾಸತಃ—ಸಾರಾಂಶದಲ್ಲಿ; ಮತ್‌ಭಕ್ತಃ—ನನ್ನ ಭಕ್ತನು; ಏತತ್—ಇದನ್ನೆಲ್ಲ; ವಿಜ್ಞಾಯ—ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ; ಮತ್‌ಭಾವಾಯು—ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು; ಉಪಪದ್ಯತೇ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ಹೀಗೆ ನಾನು ಕ್ಷೇತ್ರ (ದೇಹ), ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ನಿಲುವುದು ಎಂದರೆ ಜ್ಞೇಯ — ಇವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ನನ್ನ ಭಕ್ತರು ಮಾತ್ರ ಇದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಭುವು ದೇಹ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞೇಯಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಜ್ಞಾನವು ಮೂರು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು — ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ಜ್ಞೇಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಮೂರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಭಗವಂತನ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತರು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು. ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರೂ ಒಂದೇ ಆಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಭಕ್ತರು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಎಂದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಐಹಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ನಮ್ಮನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣನ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿ ಕೃಷ್ಣನೇ ಸರ್ವಸ್ವ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ನಾವು ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತೇವೆ. ಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಅರಿವು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಹು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವುದು.

ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಮಹಾಭೂತಾನಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಚೇತನಾ ಧೃತಿ: ಎನ್ನುವವರೆಗೆ ಆರು ಮತ್ತು ಏಳನೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಐಹಿಕ ಮೂಲ ಘಟಕಗಳನ್ನು, ಬದುಕಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಕೆಲವು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇವು ಒಂದುಗೂಡಿ ದೇಹ ಅಥವಾ ಕ್ಷೇತ್ರ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಮಾನಿತ್ವಮ್‌ನಿಂದ ತತ್ವಜ್ಞಾನಾರ್ಥ ದರ್ಶನಮ್‌ವರೆಗೆ ಎಂಟರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಎರಡು ಬಗೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ; ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರು. ಅನಾದಿ ಮತ್‌ಪರಮ್‌ನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಹೃದಿ ಸರ್ವಸ್ವ ವಿಷ್ಣಿ ತಮ್‌ವರೆಗೆ ಹದಿಮೂರರಿಂದ

ಹದಿನೆಂಟರವರೆಗಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಆತ್ಮನನ್ನೂ ಪರಮ ಪ್ರಭು ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ.

ಈ ಮೂರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ — ಕ್ಷೇತ್ರ (ದೇಹ), ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಹಾಗೂ ಪರಮಾತ್ಮ. ಪ್ರಭುವಿನ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತರು ಮಾತ್ರ ಈ ಮೂರು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ; ಪರಮ ಪ್ರಭುವಾದ ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವಭಾವವೇ ಪರಮಗುರಿ; ಇದನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲವರು ಈ ಭಕ್ತರು. ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಭಕ್ತರು ಮಾತ್ರ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು ಮತ್ತು ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲರು; ಇತರರಿಗೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 20

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಪುರುಷಂ ಚೈವ ವಿದ್ವಾನಾದೀ ಉಭಾವಪಿ |

ವಿಕಾರಾಂಶ್ಚ ಗುಣಾಂಶ್ಚೈವ ವಿದ್ಧಿ ಪ್ರಕೃತಿಸಮ್ಭವಾನ್ ||೨೦||

ಪ್ರಕೃತಿಮ್—ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು; ಪುರುಷಮ್—ಜೀವಿಗಳನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ವಿದ್ಧಿ—ನೀನು ತಿಳಿಯಬೇಕು; ಅನಾದೀ—ಆದಿ ಇಲ್ಲದ; ಉಭೌ—ಎರಡನ್ನೂ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ವಿಕಾರಾನ್—ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ಗುಣಾನ್—ಮೂರು ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ವಿದ್ಧಿ—ತಿಳಿದುಕೊ; ಪ್ರಕೃತಿ—ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ; ಸಮ್ಭವಾನ್—ಉತ್ಪನ್ನವಾದ.

ಅನುವಾದ

ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಜೀವಿಗಳು ಅನಾದಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅವರ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳೂ ಗುಣಗಳೂ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಆದವು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನೂ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರನ್ನೂ (ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮರನ್ನೂ) ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ದೇಹವು ಕ್ಷೇತ್ರ; ಇದು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಆದದ್ದು. ದೇಹಧಾರಿಯಾಗಿ ದೇಹದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮವು ಪುರುಷ ಅಥವಾ ಜೀವಿ. ಅವನೊಬ್ಬ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ; ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಪರಮಾತ್ಮ. ಪರಮಾತ್ಮನೂ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆತ್ಮವೂ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮನು ಭಗವಂತನ ಶಕ್ತಿಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು; ಪರಮಾತ್ಮನು ಭಗವಂತನ ಸ್ವಾಂಶ ವಿಸ್ತರಣೆಗೆ ಸೇರಿದವನು.

ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಜೀವಿಯೂ ನಿತ್ಯವಾದವರು. ಎಂದರೆ, ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದರು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆದದ್ದು. ಜೀವಿಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಆದರೆ ಜೀವಿಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠಶಕ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದವರು. ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯು ರೂಪತಾಳುವ ಮೊದಲೇ ಜೀವಿಗಳೂ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಯಿತು; ಅಗತ್ಯವಾದಾಗ ಅದು ಮಹತ್ ತತ್ತ್ವದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಹೀಗೆಯೇ ಜೀವಿಗಳೂ ಅವನಲ್ಲಿವೆ; ಅವು ಬದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಐಹಿಕ ನಿಸರ್ಗವು ಹೊರ ಬಂದಾಗ ಈ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲು ಮತ್ತು ದಿವ್ಯ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇನ್ನೊಂದು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುವುದು. ಐಹಿಕಸೃಷ್ಟಿಯ ರಹಸ್ಯ ಇದು. ಜೀವಿಯು ಮೂಲತಃ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ವಿಭಿನ್ನಾಂಶ. ಆದರೆ ತನ್ನ ಬಂಡಾಯದ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಜೀವಿಗಳು ಅಥವಾ ಭಗವಂತನ ಶ್ರೇಷ್ಠಶಕ್ತಿಯ ಅಂಶಗಳು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆದವು ಎಂಬುದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಮುಖ್ಯವೇ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಏಕೆ ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಆಯಿತು ಎನ್ನುವುದು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾದವರು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಕಠಿಣಶ್ರಮ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಎಲ್ಲ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳೂ ಪ್ರಭಾವಗಳೂ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದಾದುವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಗೂ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೂ ದೇಹವೇ ಕಾರಣ. ಚೇತನದ ಮಟ್ಟಿಗೆ, ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಒಂದೇ.

ಶ್ಲೋಕ - 21

ಕಾರ್ಯಕಾರಣಕರ್ತೃತ್ವೇ ಹೇತುಃ ಪ್ರಕೃತಿರುಚ್ಯತೇ |

ಪುರುಷಃ ಸುಖದುಃಖಾನಾಂ ಭೋಕ್ತೃತ್ವೇ ಹೇತುರುಚ್ಯತೇ ||೨೧||

ಕಾರ್ಯ—ಪರಿಣಾಮದ; ಕಾರಣ—ಮತ್ತು ಕಾರಣಗಳ; ಕರ್ತೃತ್ವೇ—ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ; ಹೇತುಃ—ಸಾಧನವು ಎಂದು; ಪ್ರಕೃತಿಃ—ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯು; ಉಚ್ಯತೇ—ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಪುರುಷಃ—ಜೀವಿಯು; ಸುಖ—ಸುಖ; ದುಃಖಾನಾಮ್—ಮತ್ತು ದುಃಖಗಳ; ಭೋಕ್ತೃತ್ವೇ—ಅನುಭೋಗದಲ್ಲಿ; ಹೇತುಃ—ಸಾಧನವು ಎಂದು; ಉಚ್ಯತೇ—ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನುವಾದ

ಎಲ್ಲ ಐಹಿಕ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳ ಕಾರಣವು ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ; ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಜೀವಿಯು ಕಾರಣ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇಹಗಳು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಕಾರಣ. ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ 84,00,000 ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವರ್ಗಗಳಿವೆ. ಈ ಭಿನ್ನ ರೀತಿಗಳು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ. ಇವು ಜೀವಿಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ; ಜೀವಿ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಾಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಗಳ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಐಹಿಕ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ ಅವನು ಇರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವನ ದೇಹ. ಅವನ ಮೂಲಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅದೇ ಅವನ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಿತಿ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನಿಕೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಅವನು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಂತಹುದು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದದ್ದು. ಆದರೆ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ದೇಹಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಗೆಯ ಸುಖಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶ್ರಮಪಡುತ್ತಾರೆ. ದೇಹವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಪರಿಣಾಮ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಇದು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದೀತು. ಬಯಕೆಯ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಇರುವ ಸಾಧನೆಗಳು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು. ದೇಹ ಮತ್ತು ಸಾಧನಗಳಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಇವನ್ನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ ಜೀವಿಯ ಹಿಂದಿನ ಬಯಕೆ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಹಿತವಾದ ಅಥವಾ ಅಹಿತವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮನುಷ್ಯನ ಬಯಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವನನ್ನು ವಿವಿಧ ವಾಸಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ವಾಸಸ್ಥಳ ಲಭ್ಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಬರುವ ಸುಖ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಆ ಜೀವಿಯೇ ಕಾರಣ. ದೇಹವು ಜಡವಸ್ತುವಾದದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಜೀವಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಬಗೆಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರಿಸುತ್ತಲೇ ಅವನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮವನ್ನು ಬದಲು ಮಾಡಲು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವಿಯನ್ನು ಒಂದು ನಾಯಿಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದೆ ಎಂದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ನಾಯಿಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವನು ನಾಯಿಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವನು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜೀವಿಯನ್ನು ಒಂದು ಹಂದಿಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದರೆ ಅವನು ಹೊಲಸನ್ನು ತಿಂದು ಹಂದಿಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವಿಯನ್ನು ಒಬ್ಬ ದೇವತೆಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರೆ ಅವನು ತನ್ನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿಯ ನಿಯಮ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವಾತ್ಮನೊಡನೆ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ (ಮುಂಡಕ ಉಪನಿಷತ್ತು 3.1.1) ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದೆ — **ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಣಾ ಸಯುಜಾ ಸಖಾಯಃ**. ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಜೀವಾತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕರುಣಾಮಯನೆಂದರೆ ಅವನು ಜೀವಾತ್ಮನೊಡನೆ ಇರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಇರುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 22

ಪುರುಷಃ ಪ್ರಕೃತಿಷ್ಟೋ ಹಿ ಭುನ್ತೀ ಪ್ರಕೃತಿಜಾನ್ ಗುಣಾನ್ |
ಕಾರಣಂ ಗುಣಸನ್ನೋಽಸ್ಯ ಸದಸದ್ಯೋನಿಜನ್ಮಸು ||೨೨||

ಪುರುಷಃ—ಜೀವಿಯು; ಪ್ರಕೃತಿಷ್ಟಃ—ಭೌತಿಕ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ; ಹಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಭುನ್ತೀ—ಅನುಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ; ಪ್ರಕೃತಿಜಾನ್—ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ; ಗುಣಾನ್—ಪ್ರಕೃತಿಗುಣಗಳನ್ನು; ಕಾರಣಮ್—ಕಾರಣವು; ಗುಣಸನ್ನಃ—ಪ್ರಕೃತಿಗುಣಗಳ ಸಂಗವು; ಅಸ್ಯ—ಜೀವಿಯು; ಸತ್ ಅಸತ್—ಒಳ್ಳೆಯ ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟ; ಯೋನಿ—ಜೀವಜಾತಿಗಳ; ಜನ್ಮಸು—ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ.

ಅನುವಾದ

ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಾತ್ಮನು ಹೀಗೆ ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಬದುಕಿನ ರೀತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಡನೆ ಅವನ ಸಹಯೋಗವೇ ಕಾರಣ. ಹೀಗೆ ಆತನು ವಿವಿಧ ಜೀವಿ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಜೀವಾತ್ಮಗಳು ಒಂದು ದೇಹದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ದೇಹಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಮನುಷ್ಯನು ಉಡುಪನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವ ಹಾಗೆ ಜೀವಿಯು ದೇಹದಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಉಡುಪಿನ ಈ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಅವನಿರುವ ಆಸಕ್ತಿಯೇ ಕಾರಣ. ಈ ಮಾಯಾ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅವನನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಅವನು ದೇಹದಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಅವನ ಆಸೆಯಿಂದ ಅವನು ಇಂತಹ ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಲ್ಲದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಜೀವಿಯು ಒಮ್ಮೆ ದೇವತೆಯಾಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ, ಒಮ್ಮೆ ಮೃಗವಾಗಿ, ಪಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ಹುಳವಾಗಿ, ಜಲಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿ, ಸಂತನಾಗಿ, ತಿಗಣೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಐಹಿಕ ಬಯಕೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಎಲ್ಲ ಆಗುಹೋಗುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವಾತ್ಮನು ತಾನು ಸನ್ನಿವೇಶದ ಪ್ರಭು ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಅವನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ.

ಅವನನ್ನು ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳ ಸಹಯೋಗವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಮೂರು ಐಹಿಕ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ದಿವ್ಯಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಐಹಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಅವನು ದೇಹದಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಾಗುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಬಯಕೆಗಳು ಇದ್ದೇ ಇವೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಈ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಧಿಕಾರಯುತ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ದೇವರ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಜೀವಿಯು ಈ ಶ್ರವಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನಿಕೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಅವನ ಬಹುಕಾಲದ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಯಜಮಾನಿಕೆ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಈ ಬಹುಕಾಲದ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಕಡಮೆಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ, ಕ್ರಮೇಣ ಮತ್ತು ಸರಿಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಸಹಯೋಗವನ್ನು ಕಲಿತುಕೊಂಡಂತೆ ಅಷ್ಟಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ನಿತ್ಯಾನಂದದ ಬದುಕನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ವೇದದ ಒಂದು ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 23

ಉಪದ್ರಷ್ಟ್ಯಾನುಮನ್ತಾ ಚ ಭರ್ತಾ ಭೋಕ್ತಾ ಮಹೇಶ್ವರಃ |

ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಚಾಪ್ಯುಕ್ತೋ ದೇಹೇಽಸ್ಮಿನ್ ಪುರುಷಃ ಪರಃ ||೨೩||

ಉಪದ್ರಷ್ಟ್ಯಾ—ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನು; ಅನುಮನ್ತಾ—ಅನುಮತಿ ನೀಡುವವನು; ಚ—ಕೂಡ; ಭರ್ತಾ—ಸ್ವಾಮಿಯು; ಭೋಕ್ತಾ—ಪರಮ ಭೋಕ್ತಾರನು; ಮಹೇಶ್ವರಃ—ಪರಮ ಪ್ರಭುವು; ಪರಮ ಆತ್ಮಾ—ಪರಮಾತ್ಮನು; ಇತಿ—ಕೂಡಾ; ಚ—ಮತ್ತು; ಅಪಿ—ನಿಜವಾಗಿಯೂ; ಉಕ್ತಃ—ಹೇಳಲಾಗಿದೆ; ದೇಹೇ—ಶರೀರದಲ್ಲಿ; ಅಸ್ಮಿನ್—ಈ; ಪುರುಷಃ—ಭೋಕ್ತಾರನು; ಪರಃ—ದಿವ್ಯನಾದ.

ಅನುವಾದ

ಆದರೂ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿದ್ದಾನೆ, ಅವನು ದಿವ್ಯಾನುಭವಿ; ಅವನು ಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಪರಮ ಸ್ವಾಮಿ; ಅವನು ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನಾಗಿ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡುವವನಾಗಿ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಹೆಸರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಯಾವಾಗಲೂ ಜೀವಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅವನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವಿಯಲ್ಲ. ಅದ್ವೈತ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಡಲು ಪ್ರಭುವು ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಪರ ಎಂದರೆ ದಿವ್ಯನು. ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಿತಿಗಳಿರುವ ಭೋಕ್ತೃವಾಗಿಯಾಗಲಿ, ದೇಹದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವವನಾಗಿ ಆಗಲಿ ಅಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ, ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕನಾಗಿ, ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡುವವನಾಗಿ ಪರಮ ಭೋಕ್ತೃವಾಗಿ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಹೆಸರು ಪರಮಾತ್ಮ; ಆತ್ಮನೆಂದಲ್ಲ. ಅವನು ದಿವ್ಯನು. ಆತ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮ ಬೇರೆ ಬೇರೆ

ಎನ್ನುವುದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಾಲುಗಳಿವೆ, ಕೈಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೀಗಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಾದದ್ದರಿಂದ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗಿರುವ ಐಹಿಕ ಭೋಗದ ಬಯಕೆಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಲು ಒಳಗಿದ್ದಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಜೀವಾತ್ಮನು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭುಕ್ತ ಎಂದರೆ ಪಾಲಿತನಾದವನು; ಪರಮಾತ್ಮನು ಭೋಕ್ತಾ ಎಂದರೆ ಪಾಲಕನು. ಜೀವಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಮಿತಿ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಅವರಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ.

ವಾಸ್ತವಾಂಶವೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ವಿಭಿನ್ನಾಂಶ. ಅವರಿಬ್ಬರದು ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಂಬಂಧ. ಆದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟು; ಅವನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ, ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ಯಜಮಾನಿಕೆ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣದ ಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಜೀವಿಯು ಐಹಿಕ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ನೆಲೆಸಿರಬಹುದು. ಐಹಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವನು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬಂಧಿತನಾಗಿರುವನೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಅವನೊಡನೆ ಇರುತ್ತಾನೆ; ಜೀವಿಯು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಅವನ ಉದ್ದೇಶ. ಅವನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲು ಪ್ರಭು ಸದಾ ಕಾತರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಜೀವಿಯು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬೆಳಕಿನ ಸಹಯೋಗವನ್ನು ಸದಾ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಈ ದುರುಪಯೋಗವು ಬದ್ಧ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಐಹಿಕ ಘರ್ಷಣೆಗೆ ಕಾರಣ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಭುವು ಸದಾ ಅಂತರಂಗದಿಂದ, ಹೊರಗಿನಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅವನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಒಳಗಿನಿಂದ ಅವನು ಐಹಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯ ಕಾರ್ಯ ರೀತಿಯು ನಿಜವಾದ ಸುಖದ ಹಾದಿಯಲ್ಲ ಎಂದು ಜೀವಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. "ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡು; ನಿನ್ನ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ನನ್ನೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸು; ಆಗ ನೀನು ಸುಖವಾಗಿರುವೆ." ಎಂದು ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ವಿವೇಕಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ನಿತ್ಯ ಜ್ಞಾನಾನಂದದ ಬದುಕಿನತ್ತ ನಡೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 24

ಯ ಏವಂ ವೇತ್ತಿ ಪುರುಷಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಚ ಗುಣೈಃ ಸಹ |

ಸರ್ವಥಾ ವರ್ತಮಾನೋಽಸಿ ನ ಸ ಭೂಯೋಽಭಿಜಾಯತೇ ||೨೪||

ಯಃ—ಯಾರು; ಏವಮ್—ಹೀಗೆ; ವೇತ್ತಿ—ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೋ; ಸಾರ್ವರುಷಮ್—ಜೀವಿಯನ್ನು; ಪ್ರಕೃತಿಮ್—ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು; ಚ—ಮತ್ತು; ಗುಣೈಃ—ಪ್ರಕೃತಿಗುಣಗಳಿಂದ; ಸಹ—ಕೂಡಿ; ಸರ್ವಥಾ—ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ; ವರ್ತಮಾನಃ—ಇರುವವನಾಗಿ; ಅಸಿ—ಇದ್ದರೂ; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ಸಃ—ಅವನು; ಭೂಯಃ—ಮತ್ತೆ; ಅಭಿಜಾಯತೇ—ಜನ್ಮವೆತ್ತುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೂ ಜೀವಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ಕುರಿತ ಈ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡವನು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ನಿಶ್ಚಯ. ಅವನ ಪ್ರಸ್ತುತ ಸ್ಥಿತಿ ಏನೇ ಆಗಿರಲಿ, ಅವನು ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ, ಪರಮಾತ್ಮ, ಜೀವಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಇವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಮತ್ತೆ ಈ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುವ ಒತ್ತಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಮುಕ್ತನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಜ್ಞಾನದ ಫಲ. ಜೀವಿಯು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಈ ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಜ್ಞಾನದ ಉದ್ದೇಶ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಸಂತಸದೃಶ ಜನರು ಮತ್ತು ಗುರು ಇವರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅನಂತರ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನು ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕು. ಆಗ ಆತನು ಮತ್ತೆ ಈ ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ನಿಶ್ಚಯ; ಆತನು ನಿತ್ಯಜ್ಞಾನಾನಂದದ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ದಿವ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳಾಂತರ ಹೊಂದುವನು.

ಶ್ಲೋಕ - 25

ಧ್ಯಾನೇನಾತ್ಮನಿ ಪಶ್ಯಂತಿ ಕೇಚಿದಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ |

ಅನ್ಯೇ ಸಾನ್ತ್ವ್ಯೇನ ಯೋಗೇನ ಕರ್ಮಯೋಗೇನ ಚಾಪರೇ ||೨೫||

ಧ್ಯಾನೇನ—ಧ್ಯಾನದಿಂದ; ಆತ್ಮನಿ—ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ; ಪಶ್ಯಂತಿ—ನೋಡುತ್ತಾರೆ; ಕೇಚಿತ್—ಕೆಲವರು; ಆತ್ಮಾನಮ್—ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು; ಆತ್ಮನಾ—ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ; ಅನ್ಯೇ—ಉಳಿದವರು; ಸಾನ್ತ್ವ್ಯೇನ—ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಚರ್ಚೆಯಿಂದ; ಯೋಗೇನ—ಯೋಗ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ; ಕರ್ಮಯೋಗೇನ—ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಮಾಡುವುದರಿಂದ; ಚ—ಕೂಡ; ಅಪರೇ—ಇತರರು.

ಅನುವಾದ

ಕೆಲವರು ಧ್ಯಾನದಿಂದ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದಿಂದ ತಮ್ಮೊಳಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬದ್ಧಾತ್ಮಗಳನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಾಸ್ತಿಕರು, ಅಜ್ಞೇಯತಾವಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂದೇಹವಾದಿಗಳು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ ದೂರವಾದವರು.

ಆದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬದುಕನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕರಾದ ಇತರರು ಇದ್ದಾರೆ; ಅವರನ್ನು ಆತ್ಮಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಕ್ತರು, ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಿಗಳು ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದ್ವೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸದಾ ಯತ್ನಿಸುವವರನ್ನು ನಾಸ್ತಿಕರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞೇಯತಾವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಭಕ್ತರು ಮಾತ್ರ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡವರು; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಾಚೆ ದಿವ್ಯಜಗತ್ತಿದೆ; ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ, ವಿಸ್ತೃತನಾದ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ, ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ದೇವೋತ್ತಮನಾಗಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅವರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನಿಜ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಪರಮ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವವರಿದ್ದಾರೆ; ಅವರನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಸಾಂಖ್ಯ ದಾರ್ಶನಿಕರು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ತತ್ವವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ; ಜೀವಾತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವು ಐಹಿಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಮೀರಿದುದು ಎಂದು ಅವರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಜೀವಾತ್ಮನ ಮೇಲೆ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತನು ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ತತ್ವ. ಆಗ ಅವರು ಕ್ರಮೇಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಿಗಳು ಮನೋಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣರು. ಅವರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ನೆಲೆಗೆ ಬರಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಶುದ್ಧಪ್ರಜ್ಞೆಯವರಾಗಿದ್ದು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ತಮ್ಮೊಳಗಿನ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ ಕೆಲವರು ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಾಗ ಅವರಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಹಠಯೋಗ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಇತರರು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಾಲಿಶ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 26

ಅನ್ಯೇ ತ್ವೇವಮಜಾನಂತಃ ಶ್ರುತ್ವಾನ್ಯೇಭ್ಯ ಉಪಾಸತೇ |

ತೇಽಪಿ ಚಾತಿತರನ್ತ್ಯೇವ ಮೃತ್ಯುಂ ಶ್ರುತಿಪರಾಯಣಾಃ ||೨೬||

ಅನ್ಯೇ—ಇತರರು; ತು—ಆದರೆ; ಏವಮ್—ಹೀಗೆ; ಅಜಾನಂತಃ—ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ; ಶ್ರುತ್ವಾ—ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿ; ಅನ್ಯೇಭ್ಯಃ—ಬೇರೆಯವರಿಂದ; ಉಪಾಸತೇ—ಅರ್ಚಿಸಲು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ; ತೇ—ಅವರು; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಚ—ಮತ್ತು; ಅತಿತರನ್ತಿ—ದಾಟುತ್ತಾರೆ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಮೃತ್ಯುಮ್—ಮರಣಮಾರ್ಗವನ್ನು; ಶ್ರುತಿಪರಾಯಣಾಃ—ಶ್ರವಣವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟವರು.

ಅನುವಾದ

ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿದ್ದಾರೆ; ಅವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಪರಮ ಪುರುಷನ ವಿಷಯವನ್ನು ಇತರರಿಂದ ಕೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಚಾರ್ಯರಿಂದ ಕೇಳಿ

ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅವರು ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಧುನಿಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಬಹುದು. ಕೆಲವರು ನಾಸ್ತಿಕರಾಗಿ ಅಥವಾ ಅಜ್ಞೇಯತಾವಾದಿಗಳಾಗಿ ಅಥವಾ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು; ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ವಿಷಯ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮನುಷ್ಯನಾದರೆ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆಯುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯುಂಟು. ಈ ಶ್ರವಣ ವಿಧಾನವು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಆಧುನಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಚೈತನ್ಯ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ಶ್ರವಣಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ಅಧಿಕಾರಿ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು; ಆತನು ಮುಂದುವರಿಯಬಲ್ಲ. ಚೈತನ್ಯ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳ ಪ್ರಕಾರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವನು ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಹರೇ / ಹರೇ ರಾಮ, ಹರೇ ರಾಮ, ರಾಮ ರಾಮ, ಹರೇ ಹರೇ ಎನ್ನುವ ದಿವ್ಯ ಸ್ತಂಧನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಮುಂದುವರಿಯಬಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯು ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಪೂಜೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಎಂದು ಚೈತನ್ಯ ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಅರಿತವರ ಸೇವಕನಾಗುವುದನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಕಲಿಯಬೇಕು. ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತರೊಬ್ಬರ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆತು ಅವರಿಂದ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ವಿಷಯ ಕೇಳಿ ಅವರ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಅದೃಷ್ಟವು ಲಭ್ಯವಾದರೆ ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಕ್ರಮೇಣ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಏರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶ್ರವಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಹಳ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡವರಷ್ಟು ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ; ಆದರೂ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಅದು ಈ ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮೀರಿ ಭಗವದ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 27

ಯಾವತ್ ಸ್ಥಾನ್ಯತೇ ಕಿನ್ವಿತ್ ಸತ್ತಮ್ ಸ್ಥಾವರಜನ್ಮಮಮ್ |

ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಸಂಯೋಗಾತ್ ತದ್ವಿದ್ಧಿ ಭರತರ್ಷಭ ||೨೭||

ಯಾವತ್—ಯಾವುದಲ್ಲ; ಸ್ಥಾನ್ಯತೇ—ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೋ; ಕಿನ್ವಿತ್—ಯಾವುದಾದರೂ; ಸತ್ತಮ್—ಅಸ್ತಿತ್ವವು; ಸ್ಥಾವರ—ಅಚಲವಾದ; ಜನ್ಮಮಮ್—ಚಲಿಸುವ; ಕ್ಷೇತ್ರ—ಶರೀರದ;

ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ—ಮತ್ತು ಶರೀರವನ್ನರಿತವನ; ಸಂಯೋಗಾತ್—ಸಂಯೋಗದಿಂದ; ತತ್‌ವಿದ್ಧಿ—ಅದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿಯಬೇಕು; ಭರತ ಋಷಭ—ಭಾರತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ.

ಅನುವಾದ

ಭರತರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಅರ್ಜುನನ, ಚರಾಚರಗಳಾಗಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಏನನ್ನೇ ನೀನು ಕಂಡರೂ ಅದು ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರ ಸಂಯೋಗ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಿಶ್ವದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯಾದದ್ದೆಲ್ಲ ಜೀವಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಯೋಗ. ಮರಗಳಂತೆ, ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಂತೆ, ಚಲಿಸದಿರುವ ಅನೇಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿವೆ; ಚಲಿಸುವ ಅನೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳು ಇವೆ; ಅವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ ಸ್ವಭಾವದ ಪುರುಷನ ಸಂಯೋಗಗಳು ಮಾತ್ರ. ಉತ್ತಮ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೂ ಬೆಳೆಯಲಾರದು. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಸಂಬಂಧವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವೇ ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುತ್ತಾನೆ; ಆದುದರಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ಮತ್ತು ಕೆಳದರ್ಜೆಯ ಪ್ರಕೃತಿಗಳೆರಡನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವವನು ಅವನೇ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಅವನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಉತ್ತಮ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಜರುಗುತ್ತವೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 28

ಸಮಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ತಿಷ್ಠಂತಂ ಪರಮೇಶ್ವರಮ್ |

ವಿನಶ್ಯತ್ಸವಿನಶ್ಯಂತಂ ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ಸ ಪಶ್ಯತಿ ||೨೮||

ಸಮಮ್—ಸಮಾನವಾಗಿ; ಸರ್ವೇಷು—ಎಲ್ಲ; ಭೂತೇಷು—ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ; ತಿಷ್ಠಂತಮ್—ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ; ಪರಮ ಈಶ್ವರಮ್—ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು; ವಿನಶ್ಯತ್ಸು—ವಿನಾಶಿಯಾದವುಗಳಲ್ಲಿ; ಅವಿನಶ್ಯಂತಮ್—ವಿನಾಶವಾಗದವನನ್ನು; ಯಃ—ಯಾರು; ಪಶ್ಯತಿ—ನೋಡುತ್ತಾನೋ; ಸಃ—ಅವನು; ಪಶ್ಯತಿ—ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಾತ್ಮನ ಜೊತೆಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು, ನಾಶವಾಗುವ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಾತ್ಮನಾಗಲೀ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಲೀ ಅಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವನೇ ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಒಳ್ಳೆಯ ಸಹಯೋಗದಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಅಥವಾ ಜೀವಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಜೀವಾತ್ಮನ ಗೆಳೆಯ ಮೂರನ್ನೂ ಒಂದಾಗಿ ನೋಡಬಲ್ಲವನು ಜ್ಞಾನದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿಜವಾಗಿ ತಿಳಿದವನ ಸಹಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವನ್ನು ನೋಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಹಯೋಗವಿಲ್ಲದವರು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು; ಅವರು ದೇಹವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ದೇಹವು ನಾಶವಾದಾಗ ಎಲ್ಲವೂ ಮುಗಿದುಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹೀಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದೇಹವು ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮನೂ, ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಇರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಹಲವು ಚರಾಚರ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ. **ಪರಮೇಶ್ವರ** ಎನ್ನುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದವನ್ನು 'ಜೀವಾತ್ಮ' ಎಂದು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವುದುಂಟು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಆತ್ಮನು ದೇಹದ ಯಜಮಾನ, ಮತ್ತು ದೇಹವು ನಾಶವಾದ ಅನಂತರ ಅವನು ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಯಜಮಾನ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಪರಮೇಶ್ವರ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂದು ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನೂ, ಜೀವಾತ್ಮನೂ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾರೆ; ಅವರು ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿರುವವನು ಏನಾಗುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 29

ಸಮಂ ಪಶ್ಯನ್ ಹಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮವಸ್ಥಿತಮೀಶ್ವರಮ್ |

ನ ಹಿನಸ್ತಾತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ ತತೋ ಯಾತಿ ಪರಾಂ ಗತಿಮ್ ||೨೯||

ಸಮಮ್—ಸಮಾನವಾಗಿ; ಪಶ್ಯನ್—ನೋಡುತ್ತಾ; ಹಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಸರ್ವತ್ರ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ; ಸಮವಸ್ಥಿತಮ್—ಸಮಾನವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವ; ಈಶ್ವರಮ್—ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು; ನಹಿನಸ್ತಿ—ಅವನತಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ; ಆತ್ಮನಾ—ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ; ಆತ್ಮಾನಮ್—ಆತ್ಮನನ್ನು; ತತಃ—ಆಗ; ಯಾತಿ—ತಲಪುತ್ತಾನೆ; ಪರಾಮ್—ದಿವ್ಯವಾದ; ಗತಿಮ್—ಗುರಿಯನ್ನು.

ಅನುವಾದ

ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಂತ ಪ್ರಾಣಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲವನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅವನು ಪರಮ ಗತಿಯನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಜೀವಿಯು ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಬೇರೆ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ತನ್ನ ಪರಮಾತ್ಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಂದರೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಂತ ಪ್ರಾಣಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಇರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು; ಆಗ ಮನುಷ್ಯನು

ವಿನಾಶಕರ ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಮೂಲಕ ಅವನು ಕ್ರಮೇಣ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯತೃಪ್ತಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ; ಅದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆ ತಿರುಗಿದಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 30

ಪ್ರಕೃತ್ಯವ ಚ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ ಸರ್ವಶಃ |

ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ತಥಾತ್ಮಾನಮಕರ್ತಾರಂ ಸ ಪಶ್ಯತಿ ||೩೦||

ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ—ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಚ—ಕೂಡ; ಕರ್ಮಾಣಿ—ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು; ಕ್ರಿಯಮಾಣಾನಿ—ಆಚರಿಸಲಾಗುವ; ಸರ್ವಶಃ—ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ; ಯಃ—ಯಾರು; ಪಶ್ಯತಿ—ನೋಡುತ್ತಾನೋ; ತಥಾ—ಕೂಡಾ; ಆತ್ಮಾನಮ್—ತನ್ನನ್ನೇ; ಅಕರ್ತಾರಮ್—ಮಾಡದಿರುವವನನ್ನಾಗಿ; ಸಃ—ಅವನು; ಪಶ್ಯತಿ—ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ದೇಹವು ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಆಗಿದೆ. ತಾನು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಯಾರು ನೋಡಬಲ್ಲರೋ ಅವರೇ ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯು ದೇಹವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ; ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಆಗುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಖಕ್ಕಾಗಲೀ ದುಃಖಕ್ಕಾಗಲೀ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸಬಹುದಾದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ದೇಹದ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಾಗಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮನು ದೇಹದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಹೊರಗಿದ್ದಾನೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಹಿಂದಿನ ಬಯಕೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಈಗ ಈ ದೇಹವು ಬಂದಿದೆ. ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವನು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ದೇಹವೊಂದು ಯಂತ್ರ; ಬಯಕೆಗಳ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಇದನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬಯಕೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕಷ್ಟಪಡುವ ಅಥವಾ ಸುಖಪಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವಿಯು ಈ ದಿವ್ಯದರ್ಶನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರೆ ಅದು ಅವನನ್ನು ದೇಹದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ದರ್ಶನವಿರುವವನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ದ್ರಷ್ಟಾರನು.

ಶ್ಲೋಕ - 31

ಯದಾ ಭೂತಪೃಥ್ವಾಗ್ವಾವಮೇಕಸ್ಥ ಮನುಷ್ಯತಿ |

ತತ ಏವ ಚ ವಿಸ್ತಾರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಮುದ್ಯತೇ ತದಾ ||೩೧||

ಯದಾ—ಯಾವಾಗ; ಭೂತ—ಜೀವಿಗಳ; ಪೃಥಕ್ ಭಾವಮ್—ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು; ಏಕಸ್ಥಮ್—ಒಂದರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ; ಅನುಪಶ್ಯತಿ—ಪ್ರಮಾಣದ ಮೂಲಕ ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೋ; ತತಃ ಏವ—ಅನಂತರ; ಚ—ಕೂಡ; ವಿಸ್ತಾರಮ್—ವಿಸ್ತಾರವಾದ; ಬ್ರಹ್ಮ—ಪರಾತ್ಪರನನ್ನು; ಸಮುದ್ಯತೇ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ; ತದಾ—ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ.

ಅನುವಾದ

ವಿವೇಚನೆಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಐಹಿಕ ದೇಹಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾಗ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಜೀವಿಗಳು ಹೇಗೆ ವಿಸ್ತಾರಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಲಪುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಜೀವಿಗಳ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳು ಜೀವಾತ್ಮನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಯಕೆಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಆದವು; ದೇಹಗಳು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗ ಅವನು ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಬದುಕಿನ ಐಹಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ದೇವತೆಯಾಗಿ, ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ, ನಾಯಿ, ಬೆಕ್ಕು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನಮಗೆ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಐಹಿಕ ದೃಷ್ಟಿ; ವಾಸ್ತವ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲ. ಈ ಐಹಿಕ ಭಿನ್ನತೆಗೆ ಬದುಕಿನ ಐಹಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ಕಾರಣ. ಐಹಿಕ ದೇಹವು ನಾಶವಾದ ಅನಂತರ ಜೀವಾತ್ಮ ಒಂದೇ. ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಹಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇದನ್ನು ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗ ಅವನು ದಿವ್ಯದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ; ಹೀಗೆ ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿ, ಮೇಲಾದದ್ದು, ಕೀಳಾದದ್ದು ಇತ್ಯಾದಿ ಭಿನ್ನತೆಯ ಭಾವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಹೇಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 32

ಅನಾದಿತ್ಯಾನ್ನಿರ್ಗುಣತ್ವಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮಾಯಮವ್ಯಯಃ |

ಶರೀರಸ್ಥೋಽಪಿ ಕೌನ್ತೀಯ ನ ಕರೋತಿ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ||೩೨||

ಅನಾದಿತ್ಯಾತ್—ಶಾಶ್ವತತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ; ನಿರ್ಗುಣತ್ವಾತ್—ದಿವ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ; ಪರಮ—ಭೌತಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅತೀತವಾಗಿ; ಆತ್ಮಾ—ಚೇತನನು; ಅಯಮ್—ಈ; ಅವ್ಯಯಃ—ಅವಿನಾಶಿಯಾದ; ಶರೀರಸ್ಥಃ—ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದ; ಅಪಿ—ಆದರೂ; ಕೌನ್ತೀಯ—ಕುಂತೀಪುತ್ರನೇ; ನ ಕರೋತಿ—ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ನ ಲಿಪ್ಯತೇ—ಸಿಲುಕುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಆತ್ಮವು ದಿವ್ಯವಾದದ್ದು, ನಿತ್ಯವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಗುಣಗಳನ್ನು

ಮೀರಿದ್ದು; ಶಾಶ್ವತದ ನೋಟವಿರುವವರು ಇದನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲರು. ಐಹಿಕ ದೇಹದ ಸಂಪರ್ಕವಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮವು ವಿನನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಲಿಪ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಐಹಿಕ ದೇಹವು ಜನ್ಮತಾಳುವುದರಿಂದ ಜೀವಿಯು ಜನ್ಮ ತಾಳಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಜೀವಿಯು ನಿತ್ಯನು. ಐಹಿಕ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಅವನು ದಿವ್ಯನಾದವನು ಮತ್ತು ನಿತ್ಯನಾದವನು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸ್ವಭಾವತಃ ಅವನು ಆನಂದಮಯನು. ಆತನು ಯಾವುದೇ ಐಹಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಐಹಿಕ ದೇಹಗಳ ಸಂಪರ್ಕವಾದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳು ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 33

ಯಥಾ ಸರ್ವಗತಂ ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯದಾಕಾಶಂ ನೋಪಲಿಪ್ಯತೇ |
ಸರ್ವತ್ರಾಪ್ಸಿತ್ಯೋ ದೇಹೇ ತಥಾತ್ಮಾ ನೋಪಲಿಪ್ಯತೇ ||೩೩||

ಯಥಾ—ಹೇಗೆ; ಸರ್ವಗತಮ್—ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಿಯಾದ; ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯತ್—ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದ; ಆಕಾಶಮ್—ಆಕಾಶವು; ನ ಉಪಲಿಪ್ಯತೇ—ಮಿಶ್ರವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ; ಸರ್ವತ್ರ—ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ; ಅಪ್ಸಿತ್ಯತಃ—ನೆಲೆಸಿದ; ದೇಹೇ—ದೇಹದಲ್ಲಿ; ತಥಾ—ಹಾಗೆಯೇ; ಆತ್ಮಾ—ಆತ್ಮವು; ನ ಉಪಲಿಪ್ಯತೇ—ಮಿಶ್ರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅನುವಾದ

ಆಕಾಶವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದರೂ ತನ್ನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಾಗಿ ಅದು ಯಾತರೊಡನೆಯೂ ಬೆರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾಗಿರುವ ಆತ್ಮನು ಆ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ದೇಹದ ಜೊತೆಗೆ ಬೆರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ವಾಯುವು ನೀರು, ಮಣ್ಣು, ಹೊಲಸು ಮತ್ತು ಬೇರೇನೇ ಇರಲಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ; ಆದರೂ ಅದು ಯಾತರೊಡನೆಯೂ ಬೆರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವಿಯು ಹಲವಾರು ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಬೇಕಾದರೂ ಆತನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳಿಂದ ದೂರ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಜೀವಿಯು ಈ ದೇಹದೊಡನೆ ಹೇಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅದು ನಾಶವಾದನಂತರ ಹೇಗೆ ಅದರಿಂದ ಹೊರಗಿರುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಐಹಿಕ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ವಿಜ್ಞಾನಿಯೂ ಇದನ್ನು ಖಚಿತಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರ.

ಶ್ಲೋಕ - 34

ಯಥಾ ಪ್ರಕಾಶಯತ್ಯೇಕಃ ಕೃತ್ಸುಂ ಲೋಕಮಿಮಂ ರವಿಃ |

ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಕ್ಷೇತ್ರೀ ತಥಾ ಕೃತ್ಸುಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ಭಾರತ ||೩೪||

ಯಥಾ—ಹೇಗೆ; ಪ್ರಕಾಶಯತಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೋ; ಏಕಃ—ಒಬ್ಬನೇ; ಕೃತ್ಸುಮ್—ಇಡಿಯ; ಲೋಕಮ್—ವಿಶ್ವವನ್ನು; ಇಮಮ್—ಈ ; ರವಿಃ—ಸೂರ್ಯನು; ಕ್ಷೇತ್ರಮ್—ಈ ದೇಹವನ್ನು; ಕ್ಷೇತ್ರೀ—ಆತ್ಮನು; ತಥಾ—ಅದರಂತೆಯೇ; ಕೃತ್ಸುಮ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ; ಪ್ರಕಾಶಯತಿ—ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ; ಭಾರತ—ಭರತ ಪುತ್ರನೇ.

ಅನುವಾದ

ಭರತ ವಂಶಜನಾದ ಅರ್ಜುನನ, ಒಬ್ಬನೇ ಸೂರ್ಯನು ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನು ಹೇಗೆ ಬೆಳಗುತ್ತಾನೋ ಹಾಗೆಯೇ ದೇಹದೊಳಗಿರುವ ಜೀವಿಯು ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಇಡೀ ದೇಹವನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಊಹೆಗಳಿವೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಗಳ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಸೂರ್ಯನು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಇಡೀ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಬೆಳಕು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ; ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವಾತ್ಮನ ಒಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕಿರುವ ಈ ದೇಹದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಮೂಲಕ ಇಡೀ ದೇಹವನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶ ಅಥವಾ ಬೆಳಕು ಸೂರ್ಯನಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಪುರಾವೆಯಾದಂತೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಆತ್ಮನ ಇರುವಿಕೆಗೆ ಪುರಾವೆ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿದ್ದಾಗ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುತ್ತದೆ; ಆತ್ಮವು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಲೇ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಯಾವುದೇ ಮನುಷ್ಯನು ಇದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಜಡವಸ್ತುವಿನ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ಆದದ್ದಲ್ಲ. ಅದು ಜೀವಿಯ ಲಕ್ಷಣ. ಜೀವಿಯು ಗುಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾದರೂ ಅವನು ಪರಮೋನ್ನತನಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದು ದೇಹದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ದೇಹದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದಿಗೆ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನ ಗೆಳೆಯನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಪರಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೂ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇದೇ.

ಶ್ಲೋಕ - 35

ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಯೋರೇವಮನ್ತರಂ ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷುಷಾ |

ಭೂತಪ್ರಕೃತಿಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಯೇ ವಿದುರ್ಯಾನ್ತಿ ತೇ ಪರಮ್ ||೩೫||

ಕ್ಷೇತ್ರ—ಶರೀರ; ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಯೋಃ—ಶರೀರದ ಯಜಮಾನರುಗಳು; ಏವಮ್—ಹೀಗೆ; ಅನ್ತರಮ್—ಭೇದವನ್ನು; ಜ್ಞಾನ ಚಕ್ಷುಷಾ—ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ; ಭೂತ—ಜೀವಿಯ; ಪ್ರಕೃತಿ—ಭೌತಿಕ

ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ; ಮೋಕ್ಷಮ್—ಮೋಕ್ಷವನ್ನು; ಚ—ಕೂಡ; ಯೇ—ಯಾರು; ವಿದುಃ—
ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ; ಯಾನ್ತಿ—ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ; ತೇ—ಅವರು; ಪರಮ್—ಪರಮೋನ್ನತನನ್ನು.

ಅನುವಾದ

ಜ್ಞಾನದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನ ನಡುವಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲವರು ಮತ್ತು
ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು
ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವರು ಪರಮ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ — ಇವುಗಳ ನಡುವಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು
ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದೇ ಈ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಭಾವಾರ್ಥ. ಎಂಟರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ
ಶ್ಲೋಕದವರೆಗೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವಂತೆ ಮೋಕ್ಷದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗ ಪರಮ
ಗುರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಬಹುದು.

ಶ್ರದ್ಧಾವಂತ ಮನುಷ್ಯನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ದೇವರ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಲು
ಒಳ್ಳೆಯ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜ್ಞಾನೋದಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು.
ಮನುಷ್ಯನು ಒಬ್ಬ ಗುರುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಜಡವಸ್ತು ಮತ್ತು ಚೇತನಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು
ಕಾಣಲು ಕಲಿಯಬಹುದು; ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇದು ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗುತ್ತದೆ.
ಹಲವಾರು ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಗುರುವು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಬದುಕಿನ ಐಹಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ
ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಲು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು
ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಐಹಿಕ ಪರಿಗಣನೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ದೇಹವು ಜಡವಸ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇದನ್ನು ಅದರ
ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು ಘಟಕಾಂಶಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಬಹುದು. ದೇಹವು ಜಡ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ.
ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಪರಸ್ಪರ
ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯು ಬದುಕಿನ ಲಕ್ಷಣ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಮೀರಿ ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ; ಪರಮಾತ್ಮನೂ
ಇದ್ದಾನೆ. ಆತ್ಮನೂ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ವಿಭಿನ್ನರು. ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು ಘಟಕಾಂಶಗಳು
ಇವುಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಇಡೀ ಐಹಿಕ
ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಘಟಕಾಂಶಗಳ ಸಂಯೋಜನೆ ಎಂದು ಕಾಣಬಲ್ಲವನು ಮತ್ತು
ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲವನು ದಿವ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಹೋಗಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ.
ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ.
ಮನುಷ್ಯನು ಗುರುವಿನ ನೆರವಿನಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥ
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ "ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜ್ಞೆ" ಎಂಬ
ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಭಕ್ತಿವೇದಾಂತ ಭಾವಾರ್ಥವು ಮುಗಿಯಿತು.